

למעשה

מגילת רות

מהדורה זו מוקדשת לזכותו של הרב עובדיה
דהן שליט"א יו"ר המועצה הדתית על
עזרתו המרובה למכון 'למעשה'

הוקדש לע"נ אמו רודפת תורה וחסד
הרבנית פרוחה בת עישא ע"ה

לע"נ כל הערירים שאין מי שיאמר עליהם קדיש
הונצח ע"י הרב עובדיה דהן שליט"א

בסיוע

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

נתן אלבוז 8 \ 10

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

דברי ברכה

שמחתי שמחה גדולה בראותי ראשית עמך
המשובח והנאמן של האברך החשוב והמתמיד,
וירא שמים מרבים, כה מפיך מרגליות, מושבי
הכולל, מוסד תורה וחסד, ומאז שצויר
במרכז התורה שלם יצחקי, הדרכה פנחס
צרכים שליט"א אשר יקרא בשם "למעשה" על
מגילת אסתר ועל מוצאי שבת.
עברתי על מקצת הספר ומצאתי בו קורת
רוח ודברים נפלאים המרוויים את צימאוננו
של המבקש. ולא נשאר לי אלא לברך שיגדיל
מעלתך מוציא ותצדק להפגיש תורה וחסד
לזכות את הרבים הן בתורה וחסד וכן
בתורה שלם. ויורכו כל העוזרים והמסייעים
בכל הפרשותיהם בני חיי ומזוני רווחי.
החותם לכבוד כבוד ולזוגיה

הרב יצחק אברג'יל

גוש כולל תורה וחסד

המלצת הגאון האדיר מרן הרב יצחק אברג'יל שליט"א בעל ה'ברכת יצחק'

דברי ברכה

שמחתי שמחה גדולה בראותי ראשית עמך המשובח והנאמן של האברך החשוב והמתמיד, וירא שמים מרבים, פה מפיך מרגליות, מלומדי הכולל "מוסד תורה וחסד", ומג"ש במרכז התורני 'לב יצחק' הרה"ג פנחס זרכיב שליט"א אשר יקרא בשם 'למעשה' על מגילת אסתר ועל המועדים.

עברתי על מקצת הספר ומצאתי בו קורת רוח ודברים נפלאים המרוויים את צימאוננו של המבקש. לא נשאר לי אלא לברך שעוד יפוצו מעינותיך חוצה ותזכה להגדיל תורה ולהאדירה, לזכות את הרבים הן בתורה שבכתב הן בתורה שבע"פ. ויורכו כל העוזרים והמסייעים בכל הברכות שבתורה בני חיי ומזוני רווחי.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

יצחק אברג'יל

הקדמה

אודה ה' שזיכני לעסוק בתורה ולחדש בה חידושים ולהוציאם לאור

תודות להורי היקרים שלא חסכו מעצמם עמל וטורח כדי שנגדל בתורה ויראת שמים טהורה ולמור אבי הרב יצחק זרביב שליט"א שהוא משל ונמשל לאהבת תורה ומרגלה בפומיה תמיד תורה. תורה. תורה. ויראת שמים טהורה. ואם הבנים שמחה הרבנית מרגלית תליט"א. וכן לחמי הרב משה חיים טוטיאן שליט"א וחמותי ולסב רעיתי הר' יוסף טוטיאן שליט"א ולסב השני המשגיח הרב יעקב אקוקה שליט"א ואחרון חביב מקים עולה של תורה לשם שמים במסירות נפש סבי פה מפיק מרגליות הגאון האדיר ר' פנחס קריספין שליט"א ראש מוסדות 'מורשה' ועימו הרבנית הדגולה הרבנית אביבה קריספין תליט"א על כל עזרתה המרובה לכלל ישראל ולנו בפרט.

אודה לגאון האדיר מרן הרב יצחק אברג'ל שליט"א ראש כולל תורה וחסד בעל הברכת יצחק על כל מה שנעזרתי בו עצה ותושיה.

וכן להרב ישראל אברהם קלאר שליט"א על הבימה החשובה שנותן לי בכל שבוע בקונטרס המפואר שמוציא לאור מידי שבוע 'אספקלרייא' ומופץ בכמאה אלף עותקים (להשיג במייל 9797@okmail.co.il) יזכה ה' להפיץ מעיינותיו הוצה ולהמשיך לזכות את הרבים.

וכן להרב מאיר שלום וקנין שליט"א ראש המרכז התורני 'לב יצחק' על עזרתו המרובה. וזיכי הרבים העצום. שבין כותלי בית מדרשם.

שלי ושלכם שלה הוא רעיתי היקרה מנשים באהל תבורך על יום יום שעה, שעה, שניה, שניה, שבגודל האהבת התורה שלה שאין לה אח וריע היא מסירה ממנני את טירדות הזמן והכל מתוך מאור פנים ושמחה ואהבת חסד.

כמו כן אודה למועצה הדתית אשדוד על עזרתם האדיבה בהוצאת ספר זה והכל כדי להגדיל תורה ולהאדירה ולעומד בראשה הרב עובדיה דהן שליט"א שנודע בנועם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו, בבחינת 'טוב שכן קרוב מאח רחוק' וכן לרב חיים בן חמו שליט"א ראש כולל מושב עוצם מנהל מחלקת תרבות תורנית שנודע בנועם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו ואף כיבד את הספר במאמר מכובד. ולרב יעקב נחמני שליט"א ראש כולל 'ברכי יוסף' ור"מ בישיבת 'בית הלוי' על כל העזרה וההכוונה.

למעשה מגילת רות

כמו אודה לגיסי היקרים הרב יוסף ילזו שליט"א בעל ה'ביכורי יוסף' והרב אברהם דהן שליט"א בעל ה'ברכת אברהם' וראש מכון 'ליבנו בתורתו' על שמאפשר לנו בנדיבות ליבו להביא מקושיותיו הנפלאות. והרב שמעון בדרה שליט"א בעל ה'שבע ביום הלתיך' על עזרתם המרובה. ולאחי וראש הגה"צ והמתמיד ר' יונתן זרביב שליט"א ולאחי ר' מרדכי זרביב שליט"א על עצותיו העמוקות והנפלאות. ולגיסי היקר יניק וחכים טובא הרב יעקב חי טוטיאן שליט"א והרב יהודה טוטיאן שליט"א. על עזרתו בהגהת הספר יה"ר שזכות זו תעמוד להצלחתו בלימוד

וכן לכולל ערב שבו אני חוסה 'אליבא דהילכתא' שבנשיאות הגאון הגדול הרב יעקב הלל שליט"א ולבנו יד ימינו הרה"ג יהודה הלל שליט"א ראש הכוללים מדין ועד באר שבע

למעשה מגילת רות

מגילת רות

פרק א

(א) ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני

בניו:

למה נהיה רעב בארץ

מבאר הגר"א וז"ל כי כל מה שנותן ה' לזה יותר מזה הוא כדי שירחם על חבירו ויהנוהו מנכסיו וכיון שלא עשו כן גברה עליהם מידת הדין ולא השפיע ג"כ מטובו עליהם מיד ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה ובמדרש (ב"ב צא:): נאמר אילו סובין מצא שם לא יצא משם' ובוזה פירש המאמר צדיקים יצר הטוב שופטם מבואר דבר מדהים שכל הסיבה שהיה בכלל רעב והוצרכו לגלות כדי שכולם לא יבואו ויהנו מהם זה בכלל בגללם שהיו צרי עין והם מסתמא טענו שזה בגלל חטאם של האחרים ושיתמודדו עם זה ולכן ברחו אבל באמת הם האשמים ברעב ולא הבינו הרמז וכן אח"כ ה' רמז להם ע"י שלקח בהמתם וכו' כמו שאמרו במדרש (בי, רבי חוניא ורבי יהושע ברבי אבין ורבי זבדא חתניה דרבי לוי, לעולם אין בעל הרחמים פורע מן הנפשות תחלה, וכו' ואף במחלון וכליון כך היה, בתחלה מתו סוסיהם, חמוריהם, גמליהם, ואחר כך, וימת אלימלך, ואחר כך, וימותו גם שניהם מחלון וכליון.

למה נולד דוד מעמון

מקשה רבינו הבא"ח בספרו אם המלך רות (א,א) למה סיבב השם יתברך לקחת רות - שהיתה פרידה טובה, שממנה יצאה מלכות בית-דוד ומלך המשיח - על-ידי הרעב, ולא עוד אלא שהיה על ידי חטא ועוון, שהם ברחו מן הצדקה כדי שלא יזונו את העניים

כדי שלא יתקנאו החיצונים בלקיחת רות

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך שהטעם בזה, כדי שלא יתקנאו החיצונים בלקיחת רות, כי לקיחת רות היתה קשה עליהם מאד, להיות כי ממנה יצאה מלכות בית-דוד ומלך המשיח, שאין דבר בעולם קשה על החיצונים יותר מזה הדבר, והיו מתנגדים ומקטרגים בלקיחתה בכל כוחם. אך אחר שנעשה לקיחתה באמצעות עוון גדול כזה, של העלמת עין מן הצדקה בעת צרה, שהוא קשה וחמור מאד, על כן לא יתגרו ויקטרגו בלקיחתה, כי יחשבו שלקיחתה אצל ישראל לא תעשה פרי טוב, מאחר שהיה באמצעות איסור ועוון חמור, וכאשר נתן טעם רבינו האר"י ז"ל ב"שער הגלגולים" [הקדמה לח, ועיין הקדמה טו] בענין אברהם אבינו ע"ה שיצא מתרח עובד עבודה זרה, ולא עוד אלא מבעילת אשתו בנידתה, וכן ענין דוד המלך ע"ה שבא מביאת ישי על אשתו שלא בידיעה, כי חשב שהיא שפחתו. וכתב: כל זה נעשה כך, כדי שלא יתנגדו בראותם

למעשה מגילת רות

נשמות גדולות כאלה באים לעולם-הזה, כי מאחר שרואין שביאתן היה באמצעות דבר מגונה כזה, חושבים שמחמת כן לא יעשו פרי טוב.

מכל אחד יכול לצאת משהו אפי' מעמון שלא קידמו בלחם ומים יוצא דוד שכולו נתנה

ולי נראה לתרץ שרצה שלא יחשבו שאפשר לצאת ת"ח רק מי שהוא מיוחס וכיו"ב בא דוד המלך שהוא שיא הנתנה לאחרים כמבואר בגמ' בסנהדרין ו: דן את הדין וזיכה את הזכאי וחייב את החייב וראה שנתחייב עני בדין ואין לו לשלם - ושילם לו דוד מתוך ביתו, וזה משפט וצדקה - משפט לזה וצדקה לזה, והיינו: משפט לזה למוי שזכה בדין שהחזיר לו ממונו המגיע לו לפי שורת הדין, וצדקה לזה העני שנתחייב בדין ששילם לו מתוך ביתו. ועוד שמלך פירושו נתנה לאו מלכא אני שתהנה ממני בלי לשלם לי וממי הוא יצא מעמון שלא קדמו אתכם בלחם ובמים ויש להם מידות רעות והמידות עוברות בירושה כש"כ הגר"א לאפיאן זצ"ל בספרו לב אליהו (פר' חיי שרה) וז"ל - גם יש לידע כי המידות בין לטוב או למוטב מורשיים האבות לבניהם אחריהם, כמ"ש בתורה ומפורש בדברי חז"ל בכמה מקומות ואכמ"ל. והכל הוא משאחז"ל במשנה (עדיות פ"ב מ"ט) האב זוכה לבנו בנוי ובכח ובעושר ובחכמה, ובכלל כח נכלל גם ענין המידות כידוע. וכתב קהילות יעקב (יבמות סימן מט) בשם מצודת דוד להרדב"ז מצוה רכב שאע"פ שמבואר בזה הקדוש שנשמות שבאו לעולם מאשה נדה הן טמאות, מכל מקום אל תטעה לומר כי נתבטל כח האפשרות לעלות במעלות התורה ועבודת ה' יתברך, כי לא נתבטל, אלא שיהיה לו יותר קשה.

ובשו"ת שבט הלוי חלק ד (סימן קסב) נשאל אודות החיתון עם בעלי תשובה בזמן הזה אשר אבותיהם לא שמרו דיני נדה והם בני נדה, האם מותר לכתחלה להתחתן איתם. והביא שבכתבי האר"י בשער הפסוקים (ס' איוב) כתוב בענין צדיק בן רשע, שרבותינו אמרו על הפסוק "מי יתן טהור מטמא" זה אברהם בן תרח, שנתעבר אברהם אבינו בימי נדתה של אמו. וכתב שם, שכשגובר הטוב על הנשמה הזאת שהיא בבחינת טהור מטמא, לא די שהיא נתקנת, אלא שגם היא מתקנת כל הקרובים לה. ובה תבין כמה צדיקים גדולים היו בני גוים, או בני רשעים ועמי הארץ. וכו' ע"ש

אין הדבר תלוי אלא בי

אין הדבר תלוי אלא בי גם אם תהיה הכי חשוב לא תזכה להיות מלך כמו אלימלך ומשפחתו שלמה נקרא שמו אלימלך? שהיה אומר: אלי תבוא המלוכה. (רו"ר ב,ה) שהרי היה משבט יהודה וממשפחת נחשון בן עמינדב נשיא השבט, ולכן היה סבור שממנו ומזרעו יצאו מלכים. אך הוא לא זכה לכך, מפני שלא דאג לישראל במצבם הקשה. הוא לא ידע כי עיקר המלכות תלויה במידת הצדקה והרחמים כלפי העם, כמו שראינו בדוד המלך, שנאמר בו: "ויבחר בדוד עבדו, ויקחהו ממכלאות צאן... לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו", שזכה להיות מלך מפני שידע להתנהג כראוי לגדיום, בחסד וברחמים, וכל שכן שנהג ברחמים כלפי

למעשה מגילת רות

עם ישראל. (וע"ע בלמעשה על פרשת תצוה נדפס בסוף למעשה על מגילת אסתר על אין הדבר תלוי אלא בי ובלמעשה על פסח על הקידוש ה' רועי לא אחסר מה המיוחד ברועה)

אם יש רצון חזק להתעלות - בכל מקום אפשר להצליח!

חז"ל גילו לנו דבר מעניין, שהוא גם סוד גדול להצלחה בלימוד התורה. הנה בגמרא במסכת תענית (דף כ"א:) נאמר: "אמר ר' יוסי, לא 'מקומו' של האדם - מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו!" וכמה דבר זה מאד מדבר אלינו אנו! לפעמים בן תורה חושב לעצמו: אם הייתי נמצא בישיבה פלונית, שיש לה שם טוב, ואמפריה גדולה, וגם רמה גבוהה, בודאי שהייתי מצליח הרבה יותר ממה שאני כעת! בא התנא ר' יוסי ומגלה לנו: טעות! לא המקום קובע את אשיותו של האדם! אלא האדם מכבד את מקומו! אם אתה אישית, תהיה לך שאיפה לגדול ולצמוח - בכל מקום שתהיה - אתה תגדל ותפרח לתפארת! [כמובן שלכתחילה צריך לבחור ישיבה, שיש שם אוירה רצינית של לימוד, ועם שאיפות גבוהות להתעלות. ורק כונתינו לומר כאן, שעל זה לבד - אסור לבנות את כל בנין אשיותו של האדם, שכן אדם שיש לו שאיפה ורצון אמיתי - בכל מקום הוא יכול לשמש לדוגמא ולמופת!!!]

(ב) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי מואב ויהיו שם:

צ"ב למה כתוב ויהיו שם ולא כתוב ויגורו שם

אלא מבאר הגר"א שכל הסיבה שהם הלכו מאר"י מפני שהם היו צרי עין לכן הלכו למואבים שהיו צרי עין כמש"כ בדברים (כגה) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכו' וכיון שבאו לשם למרות שרק היו גרים שם נהיו להם הטבעים של המואבים כמו מואבים לכן כתוב ויהיו שם ולא לשון גר דלא כיעקב אבינו שאומר עם לבן גרתי ובגלל זה ותרי"ג מצוות שמרתי

(ג) וימת אלימלך איש נעמי ותשאר היא ושני בניה:

למה נענש אלימלך כי ניתן לו תפקיד להיות מלך והוא ברח מאחריות

הגיע אלימלך עם משפחתו אל ארץ מואב, ורצה תחילה להתיישב בעיר הגדולה. כנראה ששם היו אפשרויות המסחר טובות יותר. אולם הוא ראה שהערים הגדולות פרוצות מאוד בגילוי עריות וחוסר צניעות, ולכן מיד עזב את המקום והלך לגור באחת העיירות הקטנות. גם בהיותם בארץ נוכריה לא שינו אלימלך ובני משפחתו את שמם, ולא עשו כדרך אנשים רבים שמתביישים בשמם היהודי בהיותם בגלות, אלא נשאו בגאון את יהדותם.

למעשה מגילת רות

אולם כל צידקותו של אלימלך, לא עמדה לו להינצל מפני מידת הדין שקטרגה עליו. אמרו חז"ל: באותה שעה היה הקב"ה דן את העולם, והיו בית דין של מעלה ניצבים לפניו. הסתיר הקב"ה את אלימלך וגונן עליו מפני מידת הדין, משום שהיה צדיק. עד שבאה מידת הדין והזכירה אותו, ומיד נגזרה מיתה עליו ועל בניו.

ולמה נענש אלימלך? מפני שהפיל את ליבם של ישראל עליהם, ולא תמך בהם בתקופה הקשה. היה עליו לדאוג לעניי עירו, לפרנסם ולעודדם, ולא לברוח, שהברוח מראה שהוא מחוסר בטחון בה' יתברך, המפרנס בכל מקום, ומערער גם את הבטחון בה' של שאר בני אדם. כמו כן היתה עליו הקפדה על כך שעזב את ארץ ישראל, הארץ הקדושה אשר תמיד עיני ה' בה, ויצא אל ארץ נוכריה, מלאה תועבות של עבודה זרה וגילוי עריות.

ואכן זמן קצר לאחר בואם, מת אבימלך. אולם מחלון וכליון נותרו עדיין בחיים, מפני שהקב"ה האריך אפו והמתין אולי הם יחזרו בתשובה וישבו לארץ ישראל. לעומתם, עונשו של אבימלך היה מידי, מפני שהוא גרם צער גדול לעם ישראל. וכתב בשערי תשובה (שער השלישי אות טו). ומצאנו בענין אנשי סדום שהיו רעים לה' מאד בכמה עלילות נשחתות כמו הגזל והחמס ועיוות הדין וגילוי עריות. עם כל זה הזכיר הכתוב כי אבדו ונשמדו בעון בטול הצדקות. שנאמר (יחזקאל טו) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם וגו' ויד עני ואביון לא החזיקה.

(ד) וישאו להם נשים מאביות שם האחת ערפה ושם השנית רות וישבו שם כעשר שנים:

למה האריך לומר "אחת" ו"שנית", לכאן מספיק שיאמר ויקחו להם נשים ערפה ורות (האלשיך והביאו באם המלך)

למה רק לאחר שמת נשאו נשים

לאחר שמת אלימלך, נשאו בניו נשים מואביות. כי כל עוד שהיה בחיים, לא העיזו לעשות מעשה כזה. אולם לאחר שמת ונשארה נעמי לבדה, לא היתה יכולה נעמי למחות בידם. ללמדנו שאם אדם דר בין האומות, סופו שמתבולל בהם. אפילו צדיקים גדולים, כמו מחלון וכליון, אינם יכולים לומר: אנו חזקים באמונתנו, נשמור על עצמנו ולא נושפע מן הסביבה, כי אל תאמין בעצמך עד יום מותך!

כיון שהיו מחלון וכליון אנשים חשובים ומפורסמים, לקחו להם בנות חשובות ובעלות מעמד – את בנותיו של עגלון מלך מואב. מחלון נשא את רות (אשר שמה המקורי היה גלית), וכליון נשא את עורפה. למרות היותן נוכריות, היו רות ועורפה בעלות מידות טובות, ובמשך תקופת נישואיהן למדו את אורחות היהדות, אם כי לא התגיירו עדיין.

למעשה מגילת רות

(ה) וימותו גם שניהם מחלון וכליון ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה:

צ"ב למה לעיל קראם שני בניה ועכשיו קראם שני ילדיה וכי בגלל שהיו נשואים עשר שנים נקראו ילדיה
(החיד"א בחומת אנך רות ד)

ובדרך רמז פירש החיד"א שידוע שבנים גדולים לא נענשים בעוון ההורים אבל מ"מ חזי לאצטרופי וגם
עוון האם מצטרף ולכן נעמי הצדקנית תלתה ואמרה שהכל תלוי ובעוונה הם מתו ולכן קראם ילדיה ולא תלתה
זה בעוון אחרים עכת"ד דהינו שהיה בה את המידה של הודאה ולכן זכתה ויצא ממנה דוד שהודה

שאל באחת ועלתה לו לרעה, כי לא הודה ולא אמר חטאתי, דוד בשתים ולא עלתה לו לרעה, כי אמר
מיד חטאתי לה'. וזכה לעונה ומצא חן בעיני ה'. (יומא כב: ור"ח שם) ומכאן שההתנצלות ושערי תירוץ
קשה מן החטא, כשיודע שנכשל בחטא, יש כוחות לסבול, וכוחות נוספים לעבוד את ה', כי יודע שחייב
לעשות כן. וכתב רבינו החיד"א בספרו פני דוד (פרשת אמור) ואפשר במ"ש הרב המאירי ז"ל בפסקי הוריות
בטע' מ"ש שאל באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו דבעת ששאלו מלך בו בפרק לא היה איש ראוי
למלך משבט יהודה והקב"ה גזר שהמלכות יהיה לשבט יהודה ועל כן נתמנה שאל לפי שעה כמו אפוטרופוס
ופקיד על הדבר לא מלך בעצם ולכן בדבר קל מלכותא העדיו מיניה כי לא לו היתה המלוכה אך דוד הע"ה
שהוא ראוי והגון מפרץ קאתי והוא מלך אמיתי ראוי למחול לו אחת ושתים זהו תורף דברי הרב ז"ל. והדברים
צ"ב

למה זכה יהודה למלכות ומה המיוחד במה שהודה

ואפשר לבאר הדברים שהטעם שיהודה זכה למלכות אמרו חז"ל (תוספתא ברכות פ"ד הט"ז). שלא זכה
יהודה למלכות לו ולבניו עד עולם אלא בזכות שהודה במעשה תמר ואמר "צדקה ממני", ולא בוש אך לכאורה
קשה, מדוע זכה יהודה לשכר כל כך עצום על כך שהודה, וכי היעלה על הדעת שהיה נותן לתמר ושני בניו
אשר בקרבה להישרף!?

המעלה שלא הצילה באופן שהיה מסתיר את טעותו אלא הודה

אלא בטבע האדם, גם אם הוא ישר וצדיק, אם יטעה בעניין מסוים ואח"כ יתברר לו שטעה, הרי שיעשה
כל מיני תחבולות כדי 'להחליק' ולהסתיר את טעותו, וינסה למנוע שהדבר יתפרסם ברבים מתוך חשבון שיש
בכך 'חילול השם'. אולם הסיבה האמתית למסירותו לתקן את טעותו היא הרצון להישאר צודק במעשיו. לא
כך היה עם יהודה, הוא היה יכול להציל את תמר משריפה בלי שיודה ויתבזה, היה יכול לומר שהגיעו לפתע
מסמכים חדשים לבית הדין, עליו לבחון אותם, ולכן יש לדחות את הדיון בשלושים יום, ובכך לסיים את
העניין בשקט, הרחק מעין כולם. אולם יהודה נאחז במידת האמת ואמר: " צדקה ממני" - תמר 'צדיקה'

למעשה מגילת רות

(וצדקה במעשה שעשתה שאכן הייתי צריך לייבם אותה), וההריון 'ממני' (דבר נוסף, הקב"ה אמר "ממני" - כלומר, דבר זה נעשה בידי הקב"ה שסובב שיהיו בנים ליהודה מתמר, כי מבנים אלו צריכים לצאת מלכים ונביאים). יהודה הודה על האמת אפילו במחיר הכבד של ביזיון ולא חיפש דרך להצדיק או להסתיר את מעשיו (הוא הבין שעדיף להתבייש שעה אחת בעולם ולא להתבייש לנצח נצחים בעולם הבא). בכך הוא אפשר ייחוס לבניו מתמר (אם לא היה אומר את האמת ומציל את תמר בדרך אחרת תמר, היתה מואשמת בחטאה והיה עליה ועל בניה פגם משפחה) וזכה למלכות עד סוף כל הדורות וגם זכה שכל בני ישראל נקראים 'יהודים' על שמו. במסכת סוטה דף י': ודף לו': מבואר: שיהודה זכה לקדש שם שמים בפרהסיא, זכה ונקרא כלו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שנקרא יהודה וכל שמו של הוי"ה ברוך הוא נמצא בשמו. וכל עם ישראל נקראו על שמו של יהודה, שהרי כולם נקראו יהודים. וכן כתב בתרגום יונתן בן עזיאל בפרשת ויחי על הפסוק [בראשית מ"ט ח'] "יהודה אתה יודוך אחיך" יהודה אנת אודיתא על עובדא דתמר, בגין כן לך יהודון אחך ויתקרון יהודאין על שמך. (כך כתב לבאר הגר"ל חסמן זצ"ל בספרו אור יהל (ח"ג פ' ויחי) בעניין גודל מעלת המודה על האמת).

צ"ב מה הקשר שבזכות ההודאה של לאה והכרת טובתה לה' יצא ממנה יהודה שהודה באשמה ולא בוש

כותב המדרש (בראשית רבה, פר' ע"א, ה): "לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני", דוד אמר: 'הודו לה' כי טוב', דניאל אמר: "לך אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה". ולכאורה תמוה, כיצד מקשרים בין הודאתו של יהודה, שהודה על האמת ואמר במעשה תמר "צדקה ממני", לבין הודאתם של לאה, דוד המלך ודניאל שהודאתם התבטאה בשירות ותשבחות לה' יתברך? לכאורה מזכרים כאן שני סוגים שונים של הודאה.

כותב הגר"ר יצחק הוטנר זצ"ל בספרו "פחד יצחק" (חנוכה, מאמר ב' פ"ב) "שהנה הלשון 'הודאה' שייך לשני מושגים שונים, אחד, הודאה על העבר, שפרושה הוא הבעת הכרת הטוב על מעשה חסד, והשני, הודאת בעל דין, שפרושה הוא הסכמה לדבריו של הצד השני. וההסבר לזה הוא, שהאדם מחמת טבעו ותכונת נפשו שואף ורוצה להיות סמוך על שלחן עצמו מבלי להזדקק לעזרתו של הזולת. ולכן כשאדם מכיר טוב לחברו ונותן לו תודה, יש בזה הודאת בעל דין שבפעם הזאת לא היה יכול לעשות את זה לבדו והצרך להשתמש בטובתו של חברו. ועל אחת כמה וכמה שכך הוא הענין בבין אדם למקום, שהנה כתיב (איוב י"א, יב) 'זעיר פרא אדם יולד', ובטבע הפראי של כל אדם גנוזה ההנחה של 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה', ולכן כשהוא נותן תודה למקום יש בה מעשה הודאה שלילית ליה מגרמיה כלום' (אין לו מעצמו כלום). נמצא שכדי להיות מכיר טוב לחברו, על האדם להתגבר על טבעו ולהיות מודה שחברו הטיב עמו, וכדי להיות מכיר טוב לה', עליו להתגבר על טבעו ולהיות מודה שלבד אין לו כלום וכל מה שיש לו הוא ממנו". עכ"ל.

למעשה מגילת רות

אמר הקב"ה (ש"ר פר' ל סי' יז) שמרו משפט בעולם הזה ואני מציל אתכם מן המשפט של גיהנם, ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה: א"ר אלעזר כל התורה תלויה במשפט לכך נתן הקב"ה דינין אחר עשרת הדברות לפי שהבריות מעבירין על הדין והוא נפרע מהם ומלמד את באי עולם שלא הפך את סדום עד שעברה את הדין שנאמר (יחזקאל טז) גאון שבעת לחם ושלוות השקט ואף ירושלים לא גלתה עד שעייברה את הדין שנאמר (ישעיה א) יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה והלא לא לבדו הוא גבור מכל אחיו, והלא שמעון ולוי גבורים והאחרים, אלא שדן דין אמת לתמר לכן נעשה דיין העולם משל לדיין שבא דין של יתומה לפניו וזיכה אותה, כך יהודה בא דין תמר לפניו שתשרף והוא זיכה אותה, מפני שמצא לה זכות, כיצד? היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו והיו מחפין אותו, הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר ואמר (בראשית לח) צדקה ממני ועשאו הקב"ה נשיא.

וכן אמר ר' יהושע, אמר הקב"ה לפי שהרביתי עליכם דינין אני מרבה עליכם שכר, והזהרתי אתכם על כל המצות שהיא חייכם שנאמר (קהלת ח) שומר מצוה לא ידע דבר רע, וכן כל ענין שכתוב בפרשה הזו: להורג נפש, למכה שור, למבעיר בעירה, כל אחת ואחת כתבתי עונשה בצדה ושכרה בצדה,

משל למלך שהתקין שני דרכים אחת מליאה קוצים ודרדרים וסיראות ואחת מליאה בושם, והעורים הולכין בדרך הרע והקוצים מוסיפים מכה על מכותיהם, והפקחים הולכין בדרך הטובה, ונמצאו הם הולכין וכליהם מתבשמים הימנה, כך האלקים התקין שני דרכים: לצדיקים אחד, ולרשעים אחד, מי שאין לו עינים הולך בדרך רשעים ונתקל ואין לו עמידה כבלעם הרשע שנטרף מן העולם וכדואג ואחיתופל שנתרחקו מן החיים וכגיחזי שיצא מן העולם ריקם, אבל הצדיקים שמהלכים בתומום הם זוכים ובניהם אחריהם שנאמר (משלי כ) "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" ע"כ.

רק בזכות ההודאה של יהודה ניצלו חנניה מישאל ועזריה

במ"ר יג, ד המקריב וגו', הדא הוא דכתיב (תהלים עו, ב): נודע ביהודה אלהים וגו', זה שאמר הכתוב (איוב טו, יח): אשר חכמים יגידו וגו', זה יהודה שהודה ואמר (בראשית לח, כו): צדקה ממני, ולא כחד מיעקב, ולפי שהציל תמר ושני בניה מן הרשפה, דכתיב (בראשית לח, כד): ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, לכך הצלו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, דכתיב (דניאל ג, כח כט): ענה נבוכדנצר ואמר בריך אלהיון די שדרך מישך ועבד נגו וגו', ומני שים טעם די כל עם אמה ולשן וגו', ולכך אמר נודע ביהודה אלהים וגו'.

צ"ב היתור של גם שניהם

אלא מבאר הגר"א בהקדים מה שאמרו במדרש (א, ה) ושם האיש אלימלך (רות א, ב), רבי מאיר היה דורש שמות. רבי יהושע בן קרחה היה דורש שמות. ושם האיש אלימלך, שהיה אומר אלי תבוא מלכות. ושם אשתו נעמי, שהיו מעשיה נאים ונעימים. ושם שני בניו מחלון וכליון, מחלון, שנמחו מן העולם. וכליון, שכלו

למעשה מגילת רות

מן העולם. והקשה הגר"א הרי רק לאחד קראו כליון ולשני מחלון ולמה נדרש על שניהם מחלון וכליון אל ביאר שכתוב גם שניהם ובא לרבות שלשניהם היו שני עוונות אלו.

ארך אפיו של ה' שחיה עשר שנים למחלון וכליון שיחזרו בתשובה

עשר שנים השתקעו מחלון וכליון בארץ מואב. תחילה חשבו לבוא לתקופה קצרה, אולם, כדרכם של אנשים העוזבים את הארץ, התארכה התקופה ונמשכה עוד ועוד. כל אותו הזמן היה הקב"ה מצפה וממתין אולי יחזרו בתשובה וישבו לארץ ישראל. הקב"ה אף שלח להם סימנים ואיתותים. בתחילה מתו סוסיהם, לאחר מכן מתו חמוריהם וגמליהם, אך מחלון וכליון לא השכילו לקבל את המסר, וכעבור עשר שנים מתו הם עצמם.

(1) ותקם היא וכלתיה ותשב משדי מואב כי שמעה בשדה מואב כי פקד יהוה את עמו לתת להם לחם:

חשבון נפש וזריזות של נעמי

אבלות ודוויות נותרו נעמי, רות ועורפה לבדן, ללא משען וללא תמיכה כלכלית. כבד במיוחד היה אבלה של נעמי, אשר פטירת בניה בלא שהותירו אחריהם ילדים, העלתה בליבה מחדש את כאב הפטירה של בעלה אלימלך, אשר עכשיו כאילו מת מחדש, כיון שלא נותר לו שום זכר ושארית בעולם. היה צערה גדול כאילו מתו כולם ביום אחד.

במשך ימי האבל עשתה נעמי חשבון נפש לעצמה, והתחרטה על כך שעזבה את ארץ ישראל. היא הצדיקה עליה את מידת הדין, והחליטה שמיד בתום השבעה היא חוזרת לארץ ישראל.

ואכן מיד בתום שבעת ימי האבל, הזדרזה נעמי למצווה. היא קמה השכם בבוקר, עוד לפני שאנשים מתעוררים משנתם, והתכוננה ללכת. היא לא רצתה להשאיר אפילו רגע אחד נוסף, מחשש שמא יבואו שכנותיה ויפצירו בה להשאיר שם עוד יום או יומיים, עד שיכינו לה צידה לדרך ויעשו עמה חסד ללוותה, כי היתה אשה חשובה. כשראו אותה כלותיה קמה והולכת, הזדרזו אף הן לקום עמה. הן לא רצו להותיר אותה גלמודה ובודדה, וגם גדול היה חשקן להידבק בתורת ה', אשר אותה זכו להכיר מקרוב בתקופת נישואיהן, ולעמוד על יקרת מצוותיה, נועם דרכיה, ואמיתת דבריה.

(2) ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי בלתיה עמה ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה:

צ"ב למה כתוב ויצא ולא כתוב ותלך ועוד מה האריכות מן המקום פשיטא שהלכה מן המקום

אלא מבאר רבינו החיד"א בחומת אנך (רות ז) שכתוב שיציאת צדיק עושה רושם שבזמן שהצדיק בעיר הוא הורה והדרה וכשיצא פנה הורה והדרה ולמה הודגש מן המקום בא לרמז מה שאמרו שצדיק שגר בחו"ל

למעשה מגילת רות

מגין רק על מקומו משא"כ צדיק שגר באר"י מגין על כל העולם כולו

(ח) ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכנה שבנה אשה לבית אמה יעש יהוה עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי: (ט) יתן יהוה לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה ותשק להן ותשאנה קולן ותבכינה: (י) ותאמרנה לה כי אתך נשוב לעמך:

וצ"ב א. למה תחילה אמרה "אשה לבית אישה" ?

ב. לשון "לכנה שובנה" נראה לשון כפול,

ג. אומרו "כי אתך נשוב לעמך" תיבת "אתך" נראית שפת יתר, והוה סגי לומר 'כי נשוב לעמך' .

ד. מזה שאמרה נעמי "למה תלכנה עמי, העוד לי בנים במעי", מה ראתה כי דברה להם בזאת? הלא הם אמרו לה "נשוב לעמך", שמדבריהם נראה כי לא בעבור בניה גם לא אליה הם באים אלא הם באים לדת ישראל. (וכבר נתעורר בהם האלשיך, אם המלך)

אלא מבאר הבא"ח בספרו אם המלך, כי נעמי לא היתה דוחה אותם לגמרי בזה, אלא אדרבה היתה שמחה ומשתוקקת הרבה שיבואו להתגייר, יען כי היא יודעת שכל אשה יש בה רוח מבעלה, בסוד רוחא דשביק בה בעלה, ואם כן אלו כלותיה יש בקרבם רוח מבעליהן שהם בניה של נעמי, ולכן רוצה שיתגייירו כדי שיקומו אז אנשים מבני משפחתה הקרובים לבעלה ויקחו אותם לנשים ואז יתקנו הרוחות שבהם, בסוד היבום, ויהיה נחת רוח לבניה, וכאשר כן היה באמת אצל רות, שהיה רוח מחלון מקשקש במעדה נתקן בסוד היבום על ידי בועז הגואל. ועל כן היתה נעמי משתוקקת שיתגייירו, כדי שימצא להם גואל מבני משפחתה, ואמנם היתה חוששת שאם יבואו עמה לבדם בדרך משדי מואב, אז בעבור זאת ימאסו בהן הקרובים בני משפחתה לקחת אותם לנשים, כי יהיה לבם דואג פן קרה להם מקרה אשר לא טהור בדרך, שאנסו אותם באמצע הדרך ואין מושיע להם, כי הם שתי נשים יפות מראה וזקנה אחת עמהם, ובמה תוכל זקנה זאת להושיען, ובפרט בדרך השדות, ובפרט בשדי מואב אשר הוא מקום מובן לפורענות. ובלי ספק כל רואיהן יחשוד אותם בזה, ואז ימאסו על בני המשפחה ויגעלו בהם לבלתי יקחו אותם לנשים, וממילא לא יתקנו הרוחות של בניה, וכאשר היה כן אחר כך, שאותו הנער דיבר רע על רות בחשדה זאת, וכמו שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל [רות ב, ה], וזה לשונו: עוד רמז לו באומרו "עם נעמי משדה מואב", לומר: ראה נא כי בלתי ראויה היא אליך, כי הלא שבה עם נעמי לבדה בלתי חברת אנשי אמת משדי מואב ועד הנה, כלומר, ואין ספק כי הדעת נוטה קרה לה מקרה בלתי טהור. ומה גם, למה שאמרו ז"ל [רות רבה ב, כא] שבשוב ערפה מאתן עד שדה מואב, גם כי לא הרחיקה מאוד, פגעו בה ודשו בה בהריפות. ולהגדיל הדבר נכתב "משדי" ביו"ד, לרמז כי באו שתיהן לבד מעיירות רבות של מואב, כנודע כי כל שדה מואב הנזכר הוא עיר מואב, או עיירות כשהיא ביו"ד כאמור

למעשה מגילת רות

למעלה. וגם כי ה' היה עמה, אמת היה כי באו שתיהן לבדיהן כאשר כתבנו למעלה על "ותלכנה שתיהן עד בואנה בית לחם", כי עד שם הלכו יחדיו לבדנה, ושעל כן "ותהום כל העיר עליהן". באופן, כי בהיות רב הדרך מאוד מעיירות רבות של מואב עד בית לחם הוא בקרוב לודאי יפגעו בם, יותר מבשיבת ערפה כברת ארץ במקום יודעיה]. וזה רמז לה באומרו "השבה עם נעמי", כלומר, ולא עם אחרים עמה. "משדי מואב" - מקום מוכן לפורענות ורחוק עד כה וכו'. עד כאן דבריו, עיין שם. הרי שהנער בא להטיל בה דופי כזאת, כדי להמאיסה חס ושלוש בעיני בועז, לבלתי יקח אותה לו לאשה. יהנהי בעבור זאת פחדה נעמי ולא רצתה שילכו עמה לבדם, כי אמרה: כי בודאי בעבור זאת ימאסו בעיני בני משפחתה ולא ירצו לקחת אותם לנשים, ועל כן אמרה: יותר טוב שיחזרו לבית אמם ואז הקדוש ברוד-הוא אחר כד יעשה עמהם חסד לסבב ביאתם לבית לחם, על ידי איזה סיבה באופן שיהיו נשמרים בדרך בלתי שום חשש, כי אחר שיבואו לבית אמם אזי משם יוכלו הם לבוא באופן שיהיו נשמרים בדרך עם אנשים ידועים וטובים, בלתי שיצא עליהם שום לעז וחשש. ולזה אמרה להם "לכנה שובנה אשה לבית אמה", רוצה לומר, אם אתם רוצים "לכנה" לבית לחם - הנה צריך להיות תחילה "שובנה אשה לבית אמה", ואחר כך תעשו מזה שלבכם חפץ. ואם תאמרו: אחר שנשוב מי יאמר שתהיה מסתייעא מלתא שנלך אז לבית לחם כאשר לבנו חפץ? לזה אמרה להם: הנה על זה אל תחושו, יען כי בודאי יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי, ובודאי הקדוש ברוד-הוא יסבב לכם סיבובים שתבואו בית לחם. ועי"ש עוד איך מיישב על שאלה ד

למה כתב "לשתי כלותיה", מי לא ידע כי שתים הנה?

כדי שלא נחשוב שמא שערפה לא התגירה כי לא התיחסו אליה יפה

אלא מבאר רבינו הבא"ח כדי שלא תחשוב אפשר לאדם לחשוב כי נעמי עיקר דבריה אלה היו כלפי ערפה ולא היו עיקר דבריה אל רות, ועל כן ערפה חזרה כי ראתה בחוש הראות כי נעמי כל הפצה וכוונתה בדברים אלו בעבורה דוקא, שאין לה רצון שתבא עמה, כי בה מבטת ואליה היתה מדברת. ומה שאומרת בלשון רבים הוא מחמת הבושה, שלא תאמר לה ערפה, למה מאסת בי דוקא ולא ברות כי מה עשיתי לך, ועל כן דברה לשון רבים, כאילו עם שניהם מדברת. ולכן, ערפה שהבינה דעת נעמי שכל כוונתה בדברים אלו רק בעבורה - חזרה ושבה, אבל רות שהרגישה מזה שאין כוונת חמותה עליה, ואדרבה ראתה ממנה פנים צהובים - לכן דבקה בה. והנה, כדי שלא תחשוב כן, הקדים הפסוק ואמר "ותאמר נעמי לשתי כלותיה", כלומר, האמירה והדיבור שלה היתה לשתי כלותיה בהשוואה אחת בלתי הפרש, כי עם שניהם היתה מדברת ובשניהם היתה מבטת, באופן שאין נרגש וניכר לשום אחת יתרון על חברתה, ועל כן תדע אז כי ערפה רוע לבה החזיר אותה ורות כשרות לבה הדביק אותה בחמותה, ולזה אמר "ותאמר נעמי לשתי כלותיה" דייקא, ולא אמר ותאמר נעמי סתם. ודו"ק

למעשה מגילת רות

למה נעמי בקשה לדחות בשתי ידיים ולא רצתה שיבואו עמה להתגייר ובפרט שנראה שבאו לשם שמים

יש להקשות: למה נעמי בקשה לדחות בשתי ידיים ולא רצתה שיבואו עמה להתגייר, מאחר שניכר שלא באו להתגייר בשביל איזה הנאה, יען כי הם אבותיהם היו עשירים ועם-כל-זה עזבו בית אבותיהם ובאו עם נעמי שהיתה עניה, וגם שהיתה זקנה שאין תקוה שתביא בנים ויהיו להם לאנשים, ואם כן ניכר שלא באו בשביל ממון ולא בשביל הנאת נישואין, ולמה בקשה מעיקרא לדחותם ורצתה להחזירם למקומם? ועוד יש להקשות: איך אמרה להם אחר-כך "מר לי מאד מכם" וכו', וכי לבייש את הגר ולעשות לו צער בדברים כאלה, שאמרה להם והם היו סיבה שנגעה בה יד ה'?

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, כי נעמי ודאי לא יצתה לדחותם מלהתגייר, אלא שובו למקומם ואחר-כך יבואו לבדם להתגייר, ולא רצתה עמה ביחד, וכוונתה בזה כי אמרה: אם יבואו עמה ביחד ל כי הם שתי כלותיה אשר כלה הממון כולו, ולא עוד אלא שמתו לרגליהם אלימלך ומחלון וכליון, והו קרי להו נשים קטלניות ומזלם רע, אע"פ שמקבלים אותם לגיירם, לא יקרב איש ישראל לישא ויהיו נשארם עגונות, כי כל אחד היה חושש לעצמו מרוע מזלם. ולכן אמרה טוב שהם יבדלו ממנה עתה והיא תבוא לבדה, והם אחר איזה ימים יבואו ויתגירו, שאז אין העולם מכירים הם ומה היו בתחילתם, ואז "תם לנשים כשאר נשים. ולזה אמרה "לכנה שבנה ה' עמכם חסד", שתצליחו תבואו להתגייר. "ויתן ה' לכם מנוחה אשה בית אישה", כלומר, שברכה אותם שיצליחו אחר הגירות שישאום ישראל לנשים, וכל אחת תמצא אישה, ולא יקרה להם כמקרה שקרה להם בזווגם הראשון עם בניה. אך נעמי לא פירשה להם טעמו של דבר, למה אינה רוצה שיבואו עמה להתגייר רק יבואו לבדם, יען כי לא רצתה לביישם לומר להם הסיבה הנוכרת כדי שלא ימאסו בהם מלקחתם לנשים. והם לא הרגישו בזה הטעם של נעמי, ואמרו לה: "כי אתך נשוב לעמך" דייקא, אנחנו רוצים לבוא עמך ביחד כדי להתגייר, ולמה את רוצה שנחזור למקומנו ונבוא לבדנו כדי להתגייר, ומה הפסד יש לך בזה אם נבוא אתך? ! ואז הוכרחה נעמי לפרש להם הטעם שלה, ואמרה להם: "למה תלכנה", פירוש: אם אתם באים כדי להתגייר, למה צריכים אתם לילך עמי ביחד? בשלמא אם יש לי בנים במעי - היה לכם טעם מספיק בזה שתבואו עמי, כדי שתקחו בני לאנשים ויקיימו בכם מצות יבום, אבל עתה אני זקנת, וכי העוד לי בנים במעי? הלא איני ראויה להוליד עוד! וגם אפילו אם יהיה כך, שגם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים - אם כן, אין לכם טעם שתהיו מחוברים עמי לכא אתי ביחד. ואם תאמרו: אין הכי נמי, זה לא יהיה, אבל מה הפסד יש לך אם נבוא אתך ביחד? ! לזה אמרה: מה שאין אני רוצה שתבואו עמי יחד הוא לטובתכם, יען "כי מר לי מאד מכם" וכו', ואם תבואו עמי - יכירו העולם שאתם הייתם כלותי וקרה מה שקרה בסיתכם, ואם כן ימאסו בכם, כי יחושו לרוע המזל ולא ישאו אתכם לנשים ותשאר עגונות, ועל כן כוונתי היא לטובתכם.

(יא) ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים:

למעשה מגילת רות

העוד לי בנים במעי?!

פנתה אליהן נעמי ואמרה: לשם מה תבואו איתי? האם יש לי בנים נוספים שתתחתנו עמם?! ואולי רוצות אתן לחכות שאנשא ואלד ילדים נוספים? הלוא כבר זקנתי מלהינשא! ואפילו אם הייתי צעירה לימים והיתה לי עוד תקוה ללדת, אולי אלד דווקא בנות ולא בנים? וגם אם אלד בנים - האם בגללם תישארנה עגונות תקופה כל כך ארוכה? ובסיום התקופה, לאחר שיגדלו הבנים, יתכן שלא ירצו כלל להינשא לכן בהיותכן נשים מואביות. אף שמן הדין אתן מותרות, עם כל זה אפשר שלא ירצו לסמוך על כך. ועוד שיאמרו שאתן עקרות, ששהיתן עשר שנים עם מחלון וכליון ולא ילדתן. ושמא לא ירצו בכן בהיותכן גדולות בשנים, כמעט זקנות.

ואולי תאמרו, לא נישא איש לכבוד בעלינו הנפטרים ולכבוד חמותנו. בזה לא תעשו לי שום טובה! אם תעשו כן, יותר משאתן תצטערו ותמררו את חייכן, תגרמו לי צער וכאב, בראותי עד כמה סובלות אתן בגללי, ושום תועלת לא תצמח לי מכך. לכנה בנותי לדרככן, כי כבר סבלתן די עמדי, והתמררו חייכן אצלי. יודעת אני כי עוונותי גרמו למיתת בני, ולא בכן האשמה.

קראה להן נעמי "בנותי" ולא "כלותי", לרמוז להן שהיא מרחמת עליהן כאם המרחמת על בנותיה, ואינה רוצה שתשארנה עגונות. ולא כחמות המקפידה בליבה על כלתה, כשחוזרת ונישאת לאיש אחר לאחר שנתאלמנה מבנה.

(יב) שבנה בנתי לכן כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים:
(יג) הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תענגה לבלתי היות לאיש אל בנתי כי מר לי מאד מכם כי יצאה בי יד יהוה: (יד) ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה:

כוחן של דמעות

כשזומעות רות ועורפה דברים אלו, היוצאים מלב חם ואוהב, ועומדות על יקרת נפשה ומתיקות דבריה ומידותיה הטובות של חמותן, הן מגבירות את בכייתן, עד שתשש כוחן מרוב בכיה.

אמרו חז"ל (סוטה מ"ב) בזכות ארבע דמעות שהורידה עורפה, זכתה שיצאו ממנה ארבעה גיבורים גדולים, והם: סף, מדין, גלית וישבי. גילוי מדהים: מדוע אנו כ"כ בוכים בתפילה, וכ"ז לא נענים מהשמים? המדרש (בילקוט שמעוני, פר' תולדות) אומר, שבגלל ג' דמעות שהוריד עשיו הרשע, על שיעקב לקח ממנו

למעשה מגילת רות

את הברכות, בזכות זה זכו בניו להשתעבד בזרעו של יעקב. וזכות זו עומדת להם, שעד עכשיו אנו נמצאים בגלות אצלם.

והדברים מפליאים! עשיו הרשע, וכן ערפה הפרוצה (שהיתה גם עובדת ע"ז, וכו'. ע"ש בגמרא) מורידים כמה דמעות - וכבר מצליחים להפוך את העולם בכח דמעותיהם. ואילו הדמעות של כל עם ישראל במשך 2000 שנות הגלות, שכבר הפך להיות "ים אוקיינוס" של דמעות, וכי אין בכוחם לבטל כמה דמעות בודדות של רשעים אלו?

ותירצו על כך בעלי המוסר: אמנם, כך היה צריך להיות באמת. ואולם הבעיה שגם אנו בוכים בדיוק, את אותו סוג בכי של עשיו הרשע! עשיו בכה - בשביל שרצה כסף, וגשמיות העוה"ז. וגם אנו בתפילתנו - מורידים דמעות, רק בשביל שיהיה לנו גשמיות יותר טובה, חיים יותר מאושרים ונוחים, וכו'.

אילו היינו מורידים כמה דמעות באמת - על צער השכינה - בודאי ובודאי שהדמעות של עשיו היו נמחקות מזמן!...

לעורפה נולד גלית הרשע, אשר חרף וגידף מערכות אלוקים חיים (כפי שיסופר להלן), ואילו מרות יצא דוד מלך ישראל, אשר הפיל את גלית והרג אותה, והביא תשועה גדולה לעם ישראל. על כך אמרו חז"ל: "בואו בני הנשוקה (עורפה שנשקה את חמותה), ויפלו ביד בני הדבוקה (רות שדבקה בתורתה)".

פנתה נעמי ואמרה לרות: אומנם את מפצירה בי שאת רוצה להישאר עמי, אך אולי את עושה כן מפני שאת מתביישת ממני. עכשיו אין לך מה להתבייש, הנה אחותך כבר חזרה, שובי גם את. אחותך עכשיו בודאי תינשא לאדם חשוב ותבנה את חייה מחדש, לכי אף את בעקבותיה.

החשיבות של כל רגע של התגברות גם אם לבסוף נכשל

(רו"ר ב, כ) ותשנה קולך ותבכינה (רות א, יד), חסר אל"ף, תשש כחן, שהן מהלכות ובוכות. רבי ברכיה בשם רבי יצחק ארבעים פסיעות הלכה ערפה עם חמותה, ונתלה לבנה ארבעים יום, שנאמר (שמואל א יז, טז): ויגש הפלשתי השכם והערב. רבי יודן בשם רבי יצחק ארבעה מילין הלכה ערפה עם חמותה, ועמדו ממנה ארבעה גבורים, שנאמר (שמואל ב כא, כב): ארבעת אלה ילדו להרפה. וצ"ב מה השבח הגדול הרי לבסוף היא חזרה בה ולמה זכתה לכך שיהיה לו כח לחרף מערכות אלוקים במשך ארבעים יום אלא רואים מכאן את החשיבות שבכל רגע של התגברות גם אם לבסוף נכשל וכן ראינו ביתרו שטרח ובא אל המדבר ודיבר הכתוב בשבחו שעזב מקום יישוב ובא אל המדבר כדי לשמוע דברי תורה בתמורה לזה קיבל שבע שמות וזכה שיתרו פרשה על שמו מה שלא זכו האבות הקדושים ולא משה רבינו

למעשה מגילת רות

לשיטות שיתרו חזר לסורו א"כ מה שבחו הגדול

וקשה מאוד מה שמביא האור החיים הקדוש (במדבר י ל) בשם המכילתא וז"ל 'מתוך דבריהם משמע שרבי יהושע סובר שיתרו לא נתגור ושלחו משה מכבודו של עולם. ולר' אליעזר נתגייר וכו' וביאר שמושה רבינו משכנע את יתרו שלא לעזובם כי יש בזה חילול ה' כי אמרו שעמד על אמונתם והחשיבהו כל כך (שהרי קיבל עצתו לשים שרי עשרות וכו') ועזב אותם אין זה אלא שלא הוצדק אצלו מופתי האמונה ואין נכון עשות כן וכשלא קיבל גירשו משה מכבודו של עולם' עכ"ל. והדברים מתמיהים ביותר א"כ לפי ר' יהושע למה התייטרה פרשה על שמו, ולמה נקרא חובב.

אלא התשובה היא עצם מה שהיה איכפת לו לשמוע ולברר מה היה בכלל ולא התעצל ללכת למדבר מקום תוהו על זה לבד מגיע לו והראיה שזה כל כך קשה שהרי כל שאר המליארים של אומות העולם אפי' את זה לא עשו לפיכך הוציא בנותיו שירעו את צאנו עד כדי כך הוא הפסיד בשביל האמת לכן הוא היחיד שהבין את המסר מקריעת ים סוף

אומר ר' אליהו וינטרוב אין לך מושג כמה שכר האדם מקבל על כל רגע ורגע של מלחמה שהיתה לו עם היצר אע"פ שבסוף התגבר עליו יצרו ונכשל וכ"כ הגר"א

(טו) ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה שובי אחרי יבמתך:

צ"ב למה כתוב שובי אחרי יבמתך ולא כתוב שובי עם יבמתך

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך כי היא ידעה ברוח-הקודש שיקרה לערפה מקרה רע בחזרתה מפני רוע לבבה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל במדרש [רות רבה ב, כא]: אמר רבי יצחק: כל אותו הלילה שפרשה ערפה מחמותה נתערבו בה ערוות גוים של מאה בני אדם, הדא הוא דכתיב [שמואל-א יז, כג]: "והוא מדבר עמם וגו' ממערכות פלשתים" - 'ממערות' כתיב, ממאה ערלות גוים. רבי תנחומא אומר: אף כלב אחד, דכתיב [שם, מג]: "ויאמר הפלשתי אל דוד, הכלב אנכי". עיין שם. והנה ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל [בראשית רבה מד, ו]: "אחר" - סמוך, "אחר" - מופלג. ולכן כאשר הציצה ברוח הקודש שיקרה לערפה מקרה רע בחזרתה, והיא ידעה שרות היא כשרה וטהורה, כי הכירה בצדקתה מעת היותה בארץ מואב, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל [רות רבה ה, ג] על פסוק [רות ב, יא]: "אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך" וכו', וכנזכר בדברי האלשיך, לכן לא רצתה שתשוב רות עם ערפה ביחד, כדי שלא תלכד במצודה רעה המוכנת לערפה בהילוך זה, אלא אמרה לה שתמתין עד שתלך ערפה ויהיה הפרש בינה לבינה. ולזה אמרה "שובי אחרי יבמתך" - "אחרי" מופלג, רוצה לומר, תשובי לבדך אחר שתלך היא, ויהיה בינך לבינה שיעור מופלג בשעות.

למעשה מגילת רות

(טז) ותאמר רות אל תפגעי בי לעזובך לשוב מאחרריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין עמך עמי ואלהיך אלהי:

צ"ב אחר שכתב "לעזובך" למה האריך וכתב "לשוב מאחרריך". (מה"ר משה אלשיך ז"ל)

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך כי רות אחר שראתה שכל כך נעמי מסרבת לבלתי יבואו אתה עמה חשבה כי נעמי מאסה בה מפני שחוששת בדעתה פן אחר שתבא עמה ותתגייר ותשב עימה שנה או יותר, תחזור לסורה ותעזוב את נעמי ותלך לארצה להיות גויה כאשר היתה בתחילה חס ושלום, או אם לא תעשה כן בחיי נעמי מפני הבושה, שהיא בושה ממנה, הנה זאת תעשה אחרי שתמות נעמי ואז תשוב לגיותה, ועל כן אמרה נעמי: מזה לי שאתחבר עם נשים כאלו שאין לי אמונה בהם כראוי, ועל כן מאסה בהם לבלתי תלך עמהם. ולזה באה רות לתקן חששות אלו ואמרה לה "אל תפגעי בי", רוצה לומר, אל תפצירי בי שלא לבא אתך מפני שאת חוששת פן אעזבך בחיי חיותך, או פן אשוב לגיותי מאחרריך, רוצה לומר אחרי אורך ימים ושנים שלך. וזהו "לעזובך לשוב מאחרריך", כלומר, או שאעזבך בחיי חיותך או שאבוש לעשות כן בחיי חיותך אלא אשוב לגיותי מאחרריך, רוצה לומר אחרי מותך. הנה אל תחושי לזה, כי בחיך ודאי לא אעזבך, אלא "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין" וכו', וגם אחרי מותך לא אשוב לגיותי חס ושלום, אלא "באשר תמותי וכו' ושם אקבר" ולא בארץ אחרת חס ושלום, ועל כן לא יירא לך ולא תחושי בעבורי משום דבר כלל ועיקר.

(יז) באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה יהוה לי וכה יסיף כי המות יפריד ביני ובינך:

למה ברכה נעמי את ערפה הרשעה שהיא היתה אחר-כך אמם של שונאי ישראל שהם גלית ואחיו

אלא מבאר רבינו הבא"ח, כי ברכה זו של נעמי היתה מעיקרא על תנאי שלא ישובו לאלהיהם, אלא ישובו אשה לבית אישה, ויהיו פרושים מן עבודה זרה כאשר היו פרושים מן עבודה זרה עד עתה אחר שנשאום בניה, ולזה דקדקה לומר בפירוש: "לכנה שובנה אשה לבית אמה, יעש ה' עמכם חסד" וכו', נמצא על תנאי היתה הברכה. אך ערפה כאשר באה ונשקה את נעמי בעת שפרשה ממנה, נתנה דעתה לשוב לעבודה זרה שלה, וכבר נעמי הרגישה אותה שעה ברוח-הקודש הדבר הזה, ואמרה לרות: "הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה", ועל כן הפסידה הברכה של "יעש ה' עמכם חסד". והנה ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל [חגיגה טו ע"א]: זכה, נוטל חלקו וחלק חבירו בגן-עדן. ואם כן, מן הראוי כי חלק ערפה באותה הברכה של יעש ה' עמכם חסד – זכתה רות נוסף על חלק שלה, ולזה אמר "כה יעשה ה' לי" – מה שראוי לי לחלקי בברכה של "יעש ה'" אשר ברכת אותנו, וכה יוסיף לי חלק ערפה גם כן.

למעשה מגילת רות

שמאל דוחה

ראתה נעמי כי כנים דברי רות, והחלה לספר לה על התורה והמצוות, על פרטי הדינים המרובים, ועל העונשים הקשים הכתובים בתורה לעוברים על מצוות ה'. נעמי רצתה שרות תדע את הדברים הללו מראש, כדי שלפיהם תשקול את החלטתה מחדש. זאת ועוד, נהגה נעמי כפי ההלכה האומרת, שאם בא גר להתגייר, דוחים אותו כמה פעמים, ומודיעים לו מקצת עונשים, כדי שאם ירצה לחזור בו - יחזור. ואם בכל זאת הוא מתאמץ להדבק בה, לא דוחים אותו יותר.

ספרה לה נעמי תחילה על מצות השבת, כיון שזוהי מצוה בסיסית מאוד ביהדות, המביעה את האמונה בה, אהדותו ויכולתו, שברא את העולם יש מאין. וכך הוסיפה לבאר לה עוד פרטי דינים רבים, ורות הביעה נכונות כנה לעמוד בכולם.

אמרה נעמי: דעי לך ביתי, כי אין דרכן של בנות ישראל ללכת לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות, לכל מיני סרטים ומועדונים, כפי שהורגלת בבית אביך. אמרה לה רות: **"באשר תלכי אלך!"**

אמרה נעמי: אין דרכם של ישראל ללון בבית שאין בו מזוזה. אמרה לה: **"באשר תליני אלין"**.

אמרה נעמי: מצווים אנו על תרי"ג מצוות! ענתה רות ואמרה: אני מקבלת עלי את כל המצוות בחפץ לב - **"עמך עמי!"**

עוד הוסיפה נעמי ואמרה: אסור לנו לעבוד עבודת כוכבים, כפי שהורגלת. אמרה רות: **"אלוהיך אלוהי!"**

לבסוף אמרה לה נעמי: דעי לך כי יש בתורה ארבע מיתות בית דין, שהם מיתות קשות מאוד, הבאות על העוברים על מצוות ה' כחילול שבת ועוד. אמרה רות: **"באשר תמותי אמות!"** ויהי רצון שלא אכשל בחטא אלא אמות מיתה טבעית.

הביעה רות אף את רצונה לזכות להקבר בארץ ישראל ואמרה, **"ישם אקבר!"** שכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח.

(יח) ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה:

למעשה מגילת רות

השיבות המאמץ בעבודת ה'

כתוב שנעמי משכנעת את רות שלא תתגייר שיש הרבה מצוות חמורות וכו' אבל מתי היא הפסיקה לשכנעה לא כשאמרה באשר תלכי אלך... ובאשר תמותי אמות... כי המוות יפריד ביני ובינך אלא כשראתה כי מתאמצת היא ללכת אתה, אז ותחדל לדבר אליה וצריך להבין למה?.

התשובה עפ"י מש"כ הגר"א בפירושו למגילת רות (פ"א פ"ח) "ותרא כי מתאמצת היא ללכת וכו' – אם יראה (היצה"ר) שאינו יכול לו, מפתחו במצווה מעוטפת כמה עבירות. והרצה לבחון עת באה לידו המצווה, אם היא מיצר הרע או לא יבחין בעת עשיית המצווה, אם אבריו נעים ונדים בעת ההיא בוריות לעשות המצווה, מסתמא היא עצת היצר, כי איך יכול להיות שאברי הגוף הכבדים אשר טבעם לילך אחר תאוותם הגופני יתלבשו רצון לעשות?! אין זה כי אם מעצת היצר הרע". נעמי חשבה שרות מתגיירת כי נוח לה לכן סירבה אבל כשראתה שקשה לה והיא מתאמצת הבינה שכוונתה לשם שמים

וכן מצינו בירושלמי (שקלים פ"א ה"א) ר' יהודה בר פזי בשם רבי אומר איך אפשר לקרות פסוקים אלו בלי לרעוד שעמ"י בשביל מצוות, לנדבת משכן לא הביאו כולם אלא כל נדיב לב, (שמות לה-ה/כב) ואילו לעבירות במעשה עגל שזה עבירה הביאו כולם, שכתוב ויתפרקו כל העם (שמות לב-ג) וכן במתן תורה שזה מצווה משה הוציא את העם (שמות יט-יז) ולא יצאו מעצמן, אבל בשילוח מרגלים שזה עבירה באו מעצמם, שכתוב ותקרבון אלי כולכם (דברים א-יז/כב) וכן בשירת הים שזה מצווה כתוב אז ישיר משה ובני ישראל (שמות טו-א). שרק ע"י התעוררות משה שרו גם בני ישראל, אבל בביאת מרגלים שזה עבירה ותשא כל העדה את קולם (במדבר יד-א) מעצמן נשאו את קולם.

אמר ר' חייא בר אבא אכן גם הנביא צפניה הוכיחם כיוצא בזה על שהשחתה עשו בהשכמה (שכתוב השכימו השחיתו, צפניה ג-ג) ואילו הטוב לא עשו בהשכמה בחטא העגל כתיב וישכימו ממחרת אבל בנדבת המשכן כתיב והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר, בבקר ולא בהשכמה ממש. (מלמעשה פר' כי תשא ועי"ש)

לכאורה תיבת "היא" שפת יתר היא ללא צורך.

חששה שכל מה שהיא רוצה להיות כי לא רוצה להיות הראשונה שעוזבת אותה אבל באמת אין ברצונה

להתגייר

אלא מבאר רבינו הב"ח בספרו אם המלך, כי הנה בתחילה כאשר היו שניהם רוצים ללכת איתה אפשר לחשוב כי אין פיהם ולבם שוה. והגם שאומרים בפיהם שהם רוצים ללכת איתה ומראים עצמם שהם חפצים בה הרבה, הנה כל זה למראה עינים מחמת הבושה מנעמי, להראות לה שהם אוהבים אותה, אבל תוכיות לבם לא כן הוא, והבושה מכרחת אותם על זאת, כל אחת רוצה לישק לחמותה ולשוב לארצה אלא שהיא בושה להתחיל היא בפירוד להפרד היא תחילה ממנה, וכל אחת ממתנת שתתחיל חברתה בפירוד לישק את חמותה ולחזור, ואז היא תבא אחריה לעשות כמעשיה. ואמנם עתה, כי ראתה נעמי שכבר התחילה ערפה בפירוד

למעשה מגילת רות

ותשק את חמותה כדי להפרד ממנה ולשוב לארצה, ועם כל זה נשארה רות לבדה שהיא מתאמצת ומתחזקת ללכת בעקבות חמותה ולא עשתה כערפה, אז הבינה שכל מה שעושה רות אינו מחמת הבושה, כי אם מטוב רצונה וקירות לבה, כי חפצה מאד להדבק בדת ישראל וללכת בעקבות חמותה, ולכן כאשר הבינה זאת אז ותחדל לדבר אליה. ולזה אמר "ותרא כי מתאמצת היא ללכת איתה: "היא" דייקא, רוצה לומר היא לבדה, כי קודם היתה עם ערפה ביחד אבל עתה נשארה היא לבדה, ואם היה זה מחמת הבושה וכל אחת רוצה שחברתה תתחיל בפירוד הלא כבר התחילה ערפה בפירוד ונפרדה ממנה, ואם כן בנקל לה לעשות כחברתה ולא תבוש, ואם כן זו הוכחה כי כל מה שעשתה בהתאמצות שלה לא היה מן השפה ולחוץ דווקא כי אם באמת ובתמים מקירות לבה, ולכן "ותחדל לדבר אליה". כנודע. (אם המלך)

עוד פירוש של הבא"ח

והנה אפשר לפרש בס"ד עוד בפסוק הקודם, במאמר רות שאמרה אל חמותה "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחרך", כי מלבד דקדוק הנוכח לעיל שזכרנו לעיל, הנה גם שאר דבריה נראה בהם יתור לשון, ואין צריך לדקדק בהם. ורבותינו ז"ל דרשו כל לשון זה כמין חומר, בש"ס [יבמות מז ע"ב], וכמו שכתב רש"י ז"ל. ואמנם, מלבד זה אפשר ליישב הכל כסייעתא דשמיא, והוא, כי נעמי שלא רצתה לבוא איתה עימה אפשר שחששה פן יקרה להם מקרה אשר לא טהור בדרך, שיפגעו בהם אנשים חטאים ויאנסו אותם, והיא לבדה אין בידה להושיע להם. והיא אמרה להם דברי טעם: כי בעבור עצמה אין לה לחוש כאשר תלך לבדה, יען כי היא אשה זקנה ולא יגשו לקרב אליה לשכב עמה, ולכן אמרה להם "כי זקנתי מהיות לאיש". והנה בעתה באה רות לסלק מדעת נעמי חששא זו כמתקנות דבריה, ואמרה לה "אל תפגעי בי לעזבך", רוצה לומר, אל תפצירי בי שאעזבך ולא אשוב עמך לארץ יהודה, יען כי על מה שאת חוששת - אפשר לתקן זה, והוא, כי הנני מוכנת לשוב בדרך לארץ יהודה מאחרך, והיינו שכל הדרך אזהר ללכת אחריך דוקא, באופן שפני לא יראו לעובר ושב, כי את תהיי לי למכסה שאתכסה בך, וכאשר עשה יוסף הצדיק ע"ה לרחל אמנו עליה השלום כאשר העמיד אותם יעקב לפני עשו, שהוא עמד בפני אמו והניחה מאחוריו, כדי לכסותה שלא יסתכל בה עשו. ולכן גם כאן אמרה לה "לשוב מאחרך", רוצה לומר, לשוב לארץ יהודה בדרך מאחרך, שתזהר ללכת אחריה דווקא כדי שתתכסה בה בפני עוברים ושבים ולא יסתכלו ביופייה. ואם תאמרי: הנה תקנה זו תועיל להינצל מאיש אשר יעבור וילך בדרך לפנינו מרחוק, אבל אם יקרה הדבר שילך איש מצינו קרוב אלינו מן הצד, שאז בהכרח שיראה אותך, ואם איש רע הוא יגש לעשות עמך רעה. לזה אמרה לה: הנה, אם יקרה כדבר הזה ודאי איני ניזוקת, יען כי אל אשר תלכי - היא ארץ ישראל - גם אני הולכת שם. ואם כן, מאחר שאנכי הולכת בדרך מצוה איני ניזוקת, שזכות ארץ ישראל יגן שלא ילך אדם בליעל מצינו כלל, כי זכות ארץ ישראל שאנחנו הולכים אליה גדול הוא להגין בזה. ואם תאמרי: הנה ביום אפשר לסמוך על הנס שיגין זכות ארץ ישראל, אבל בלילה שהוא זמן שליטת החיצונים הוי שכיח היזקא ואין לסמוך על הנס. ובפרט שאת באה להתגייר והנך

למעשה מגילת רות

יוצאה מרשות הסטרא אחרא ונכנסת לקדושה, ובודאי שהחיצונים יתקנאו בכך יותר, ויסבב השטן לך הזקות יותר. לזה אמרה "ובאשר תליני אלין", רוצה לומר, כמו שאת מנהגך ללין מתוך דברי תורה, כמו קריאת שמע וכיוצא שמנהג ישראל לאומרה קודם השינה כדי להגין מן המזיקין, כן אנכי אלין מתוך דברי תורה אלו, ובודאי יהיה לי שמירה מן החיצונים, ובפרט כי קריאת שמע סגולתה נשגבה מאד להבריה החיצונים והמזיקין. ועוד, כי הנה בלאו הכי עמך הידוע אשר רב וזכותם וצדקתם הוא נעשה עמי, ואם כן גם זכותם יגן עלי, כי הרני מעתה בכלל ישראל, וזכות מצותם ותורתם יגן גם עלי להצילני מכל אויב ואורב בדרך. גם עוד, "ואלוהיך" אשר טוב הוא לקיוו לנפש תדרשנו ולא יכלמו כל החוסים בו והוא לא ינום ולא יישן שומר ישראל, הנה הוא "אלוהי", כי כבר קבלתי אלהותו עלי, ובודאי הוא יצילני וישמרני בדרך ויעשה לי נסים ונפלאות. ועוד, אפילו אם אניח במונח שאין אנכי ראוייה שהקדוש ברוך-הוא יעשה לי נס לשמור אותי ולהצילני, הנה עם-כל-זה אין לך לחוש פן יקרני חס ושלום מקרה בלתי טהור, יען כי אנכי אמסור עצמי על קידוש השם ולא אתרצה לשכב עם איש רע ובליעל גם אם יהרגני. ולזה אמרה "באשר תמותי אמות", רוצה לומר, כמו שאת ודאי מוסרת עצמך על קידוש השם, כן אנכי אעשה כן, ועל מנת ששם אקבר באמצע הדרך ולא בעיר. ודברה בזה כאשר דברו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר, מאחר שאמרו לו שאלהינו יצילנו חזרו ואמרו לו שאפילו אם לא יצילנו גם כן אין אנחנו נשמעים לך, כדי שלא יהיה מובן מדבריהם שהם לא הפילו עצמם לכבשן כי אם בעבור שבטוחים בהצלחתם, אבל אם לא היו בטוחים לא היו מפילים עצמם. וכן נמי הכא דכוותא, כי אחר שאמרה לה "ואלהיך אלהי", שבודאי יצילני, חזרה ואמרה לה "באשר תמותי" וכו', רוצה לומר, אפילו אם אין אנכי כדי להצילני, אפילו הכי הנה [אנכי] מעתה מקבלת עלי למסור עצמי על קידוש השם. ואחר אשר ראתה נעמי כי מתאמצת היא מתוך לבה ללכת איתה ואז ותחדל לדבר אליה, כי שפטה בשכלה על טוהר לבבה כי רב הוא ונפש קדושה יש לה.

ימין מקרבת

ראתה נעמי שכלל שהיא מדברת אליה, כך היא מוסיפה לעמוד על דבריה, ולא מרככת את דעתה כדרך הבריות. אמרה: עכשיו, כאשר רות מקבלת עליה את הגרות בלב שלם, היא זקוקה ליותר כוחות נפשיים, ולכן יש לחזקה ולעודדה. ומכאן ואילך נהגה עמה בימין מקרבת, והודיעה לה על השכר לעולם הבא הצפון לצדיקים.

מעתה משווה הכתוב את רות לנעמי - "ותלכנה שתיהם" - להראות כמה חביבים ואהובים הגרים לפני הקב"ה.

למעשה מגילת רות

רות רצתה להתגייר גם אם אסור לעמוני לבוא לקהל ה'

רות רצתה להתגייר גם אם אסור לעמוני לבוא לקהל ה' כך מבאר החיד"א בחומת אנך (רות יא) ורק להתנהג במנהגי ישראל וכנו שאת תליני יחידי כי זקנת מלהינשא כך גם אני לא ינשא לאיש והעיקר הוא עמך עמי ואלוקיך אלוקי

(יט) ותלכנה שתיהם עד באנה בית לחם ויהי כבאנה בית לחם ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הוואת נעמי:

לכאורה תיבת "שתיהם" יתור נפיש הוא, והיה די באומרן 'ותלכנה עד בואנה בית לחם':

אלא מבאר רבינו הבא"ח שבא לרמוז, כי הקדוש ברוך-הוא עשה להם נס שלא פגע בהם שום אדם בדרך, שבאותו הדרך שהיו מהלכים בו לא הלך בו שום אדם כי אם שתיהן דוקא, כדי שלא יקרה להם שום נזק וכדי שלא יפחדו כשיראו בני אדם מרחוק, שיחושו פן רעים הם ויבואו לגעת ברות. ולזה אמר "ותלכנה שתיהן עד בואנה" וכו', "שתיהן" דייקא, בכל אותו הדרך לא היו הולכים כי אם שתיהן דוקא. (אם המלך)

בדרך לבית לחם

ממשיכות נעמי ורות בדרך. נעמי מבוגרת ורות צעירה, ובכל זאת התאמצה רות להדביק את קצב ההליכה של נעמי, מפני שתשש כוחה של רות כאשר קיבלה עליה עול תורה ומצוות. כשהן עודן בדרך, הגיע יום טוב הראשון של פסח. אולם נעמי ורות לא שובתות מהליכתן אף ביום זה, מפני שהיה כאן חשש של פיקוח נפש - גשמי ורוחני. גשמי - משום שלא היתה להן פת לחם, והיה עליהן למהר להגיע לארץ יהודה להחיות את נפשן. ורוחני - כיון שהיה חשש שמא יבואו שליחים מבית המלוכה ויאלצו את רות לשוב לארצה. כך המשיכו בהליכתן בלי הפסק, ושמר עליהן הקב"ה, שלא פגעו בהם אנשים בדרך, עד שבאו לבית לחם.

ותהום כל העיר

ביום ט"ז בניסן, למחרת יום טוב ראשון של פסח, הגיעו נעמי ורות לבית לחם. "מצוה גוררת מצוה" - בזכות זריזותן לקיים מצות ישיבת ארץ ישראל, שלא התמהמהו אף לרגע, זכו עכשיו להיות שותפות במצוה נוספת - מצות קצירת העומר, שחלה בדיוק ביום זה. מצוה זו היתה נעשית "בעסק גדול", וכל העיירות הסמוכות התקבצו ובאו לבית לחם להשתתף במצוה.

באותו יום נפטרה אשתו של בועז. בועז, בן אחיו של אלימלך, היה אחד מגדולי הדור. ומכיון שנפטרה אשתו, הלכו כולם לגמול עמה חסד של אמת וללוותה.

למעשה מגילת רות

וכך היתה העיר בית לחם הומה מאנשים כאשר הגיעו לשם נעמי ורות. ומכיון שהיתה נעמי אשה חשובה ומוכרת מאוד, התקבצו כל נשות העיר לקבל את פניה.

הזאת נעמי?!

"ותאמרנה הזאת נעמי" - הנשים, שדרכן להסתכל על חברותיהן, הסתכלו בפליאה על נעמי, ולא האמינו למראה עיניהן. האם זאת נעמי שהכרנו בעבר?! הלוא בעבר היתה מהלכת בנעליים מוזהבות, ועכשיו - יחפה. בעבר היתה לובשת בגדי רקמה ומשי, ועכשיו מתכסה בבלוויי סחבות. בעבר היו פניה אדומות מרוב מאכל ומשתה, ועכשיו פניה מוריקות מן הרעבון.

ענתה להן נעמי ואמרה: הנה מדרך העולם - אדם שהתברך בבנים ועושר, ואבד לו העושר, מתנחם הוא לכל הפחות בבניו. ואם אבדו לו בניו, והוא לכל הפחות בריא, הרי יש לו כח לסבול את צעריו. אבל אם גם בריאותו רופפת, הרי הוא כשבר כלי. ולכן אל תקראנה לי נעמי, לשון נעימות, אלא קראנה לי "מרה", לשון מרירות וסבל.

(כ) ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא כי המר שדי לי מאד: (כא) אני מלאה הלכתי וריקם השיבני יהוה למה תקראנה לי נעמי ויהוה ענה בי ושדי הרע לי:

צידוק הדין

אולם ראתה נעמי שיש בדברי הנשים כעין תרעומת ותמיהה על הקב"ה חס ושלום, כיצד אשה צדיקה ונעימה במעשיה סובלת כל כך, כאילו אין דין ואין דיין חלילה. ולכן אמרה להן: "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה', למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי ושדי הרע לי".

משל למה הדבר דומה? לאדם שהיתה לו פרה סוררת וסרבנית, שלא רצתה לעבוד בשדה. הוצרך בעל הפרה להכות אותה כדי שתעבוד - בלי מכות היא לא היתה עובדת. במשך הזמן, נמאס לו לאותו אדם מן הפרה הסוררת, והחליט למכור אותה. הוא הוביל אותה אל השוק, והכריז: פרה זו חרוצה עד מאוד, חורשת היא בזריזות, ועושה מלאכתה באמונה. באו אנשים, בדקו את הפרה, והנה כולה חבולה ומוכה. פנו אל בעליה ואמרו לו: אם חורשת טוב היא - מכות אלו לשם מה הם?!

למעשה מגילת רות

כך פנתה נעמי ואמרה לבנות עירה: אם אתן רואות אותי שאני חבולה ומיוסרת, סימן הוא שאין מעשי נאים ונעימים כפי שאתם סבורים. העובדה שה' המר לי וייסר אותי מעידה על פגם במעשי, ולכן אין ראוי לי השם נעמי, אלא "מרה", שמריתי את פי ה'.

מדגישה נעמי ואומרת: "ה' ענה בי". ה' - מבטא את מידת החסד והרחמים של הקב"ה. הקב"ה מצד רחמיו "ענה בי" - כל עניינו לא היה אלא בי, למעני ולטובתי. כל הטובות והרעות המקיפות את האדם הן רק בדמיון, אדם חושב שהקב"ה עושה לו רע חס ושלום, אבל לעתיד יתברר לנו שמן ה"רע" הזה צמחו טובות גדולות, הכל למעננו ולטובתנו. כדברי הפסוק: "למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך".

(כב) ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים:

פרק ב

(א) ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בועז:

א. למה הוצרך לעשות הפסוק הזה הקדמה לענין רות עם בועז?

ב. מה בא להודיע לנו ענין גבורתו? וגם לפי התרגום שתרגם "גבר תקיף באורייתא", מה צורך לנו לדעת

דבר זה?

ג. למה אמר "ממשפחת אלימלך", וכי אלימלך היה ראש ונשיא המשפחה שמייחס המשפחה אליו?

ד. למה הקדים שם המשפחה לשמו של בועז הרי היה צריך שיקדים את שם בועז קודם שיוכיח המשפחה,

דהוה ליה למימר 'איש גבור חיל שמו בועז ממשפחת אלימלך' ? (אם המלך בשם האלשיך)

ונראה לפרש בס"ד, דבא הכתוב להסיר מעל בועז הקושיא הפלאית: איך עשיר עצום כמוהו וגם היה שופט, יעלים עיניו חס ושלום מן שתי נשים ידועים, שהיו עשירים מופלגים ונתאלמנו וירדו מנכסיהם עד גדר שאין להם פת לחם לאכול, והוא לא יכניסם לביתו לכלכלם, שלא יצטרכו למתנות של לקט, ללקוט כעניים מרודים? ובא הכתוב להגיד טעמו של בועז בדבר זה, והוא, כי ידוע היה לכל ישראל שהמלכות תהיה משבט יהודה, כאמור בברכתו של יהודה שברכו יעקב אבינו ע"ה [בראשית מט, י]. גם קבלה היתה בידם, שתהיה

למעשה מגילת רות

המלכות יוצאה מאשה גיורת ממואב, אשר תנשא לאחד מן שבט יהודה, כמו שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל. וידוע [יבמות עז ע"א], שבאותו היום שבאה רות להתגייר בבית מדרשו של בועז, נתחדשה ההלכה מפיו של בועז והסנהדרין אשר עמו, שתתקבל הגירות שלה, ולא יעכב בזה גזירת הכתוב של [דברים כג, ד]: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'", כי כך נתאמתה הקבלה אצלם: עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ועל-ידי-כן גיירו בועז ובית דינו בו ביום את רות. ועל-פי המוכח הזה נשללה הקושיא הנפלאה הנזכרת מעל בועז, כי אחר שנראה להם כשרון רות וצדקת לבה, היה הדבר ברור אצל בועז ואצל החכמים שזו היא הפרידה טובה ממואב אשר ממנה תהיה מלכות בית דוד משבט יהודה, ולכך לא הביא בועז את נעמי ורות כלתה לביתו לכלכלם, כדי שלא יהיה נחשד חס ושלום אחר זמן בעת שישא אותה, יען כי הוא היה ראש המורין ההלכה הזאת להתיר הנקבות של מואב ועמון, על-פי הקבלה של "עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית", ועתה יאמרו: הסכים בועז להלכה זו כדי שישאנה בהיותה יפה עד מאד. ולזה אמר "איש גבור חיל", כתרגמו: גבר תקיף באורייתא. כלומר, כל ההלכות נפסקים על פיו, והכל הולך אחר החתום, כי על-פי הסכמתו תהיה ההלכה פסוקה למעשה. ואם תאמר: אין זה מעכב כניסתם לביתו, דאפשר שיכניסם בביתו לכלכלם, וישא את רות לאיש אחר וליכא חשד, ואינו מוכרח שישאנה הוא בעצמו? לזה אמר, הנה הוא "ממשפחת אלימלך", חלק תיבת אלימלך לשתים וקרי בה אלי מלך, רוצה לומר, הוא ממשפחה שהיא אומרת אלי מלך, דהיינו שהוא משבט יהודה אשר ברור להם שאליהם תהיה המלכות. וגם יש הוכחה אשר אליו עצמו שייכה המלכות יותר מכל אנשי השבט - יען כי "שמו בועז", חלק אותיות בועז לשתים וקרי בה בי עז. ואמרו רבותינו ז"ל [בראשית רבה צט, ו]: "אין עז" אלא מלכות, שנאמר [שמואל-א כ, י]: "ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו". וכיון דהוא בדיק בשמא, נתברר אצלו שהוא צריך ליקח פרידה טובה זו כדי שיצא ממנה זרע מלכות בית דוד. ולכך, אחר שגייר אותה לא קירבם אצלו והניחה ללקוט כמו עניים, עד שנודמן מאליו העת הראוי לישא אותה, ואחר שדיבר דבריו עם טוב בעדה, ודרש ממנו שהוא יגאל אותה בתורת יבום, וסוף דבר הוכרח הוא לגאול. וכאשר מפורש הענין בספר המגילה מתחלה ועד סוף. (אם המלך)

לא עוזרת זכות אבות אפי' של נחשון בן עמיניב שנכנס הראשון לים סוף

וברש"י מודע. קרוב בן אחיו של אלימלך היה אמרו רבותינו ז"ל (ב"ב צא:): אלימלך ושלמון אבי בועז ופלוגי אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמיניב היו ולא הועילו להם זכות אבותם בצאתם מהארץ לחוצה לארץ

למעשה מגילת רות

למה נעמי לא ביקשה מבוועז שהיה גדול הדור ועשיר גדול שיעזור לה ומבשרך אל תתעלם למה הוצרך לעשות הפסוק הזה הקדמה לענין רות עם בוועז?

אלא מבאר רבינו החיד"א בחומת אנך (רות יג) בשם הבשורת אליהו שזה מפני שרות בגודל בטחונה בה לא שאלה ממנו דבר למרות היותה קרובתו והוא גדול הדור ועשיר גדול

(ב) ותאמר רות המואביה אל נעמי אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא הן בעיני ותאמר לה לכי בתי:

צ"ב שיש כמה תיבות שלכאן מיותרות א. תיבת "מואביה" מיותרת, דזה נודע מפסוקים הקודמים שהיתה מואביה.

ב. תיבת "נא" מיותרת

ג. תיבת "בשדה" מיותרת, דודאי הלקט הוא בשדה.

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, דבא הכתוב לתת טעם לדבר זה שעלה בלב רות להיות יצאנית ללקט בשדות, שדבר זה נראה זר מאד ואינו הגון מצד הצניעות הראויה להיות לה יותר מכל הנשים, הן מחמת עוצם יופיה, והן מחמת כבוד אבותיה שהיתה בת מלכים, והן מחמת בעלה וחמיה שהיו גדולי הדור. אי היא כוונתה לטובה בדבר זה, כי אמרה: מה טעם נדחו המואבים לבא בקהל ה' ? מפני אכזריותם שלא קדמו בלחם ובמים, הנה אני אעשה דבר לתקן קלקול זה, שאצא השדה ואלקט להביא מזון לחמותי ואף-על-פי שדבר זה הוא גנאי ואינו הגון לפי כבודי. ולזה אמר "ותאמר רות" - להיות [כי היא] "מואביה", שנדחו בעבור קלקול הידוע המפורש בתורה, על כן אמרה: "אלכה נא השדה ואלקטה", כדי לתקן כנגד קלקול הנזכר. ואמרה "נא", על כי אותו זמן לא היה עדיין קציר החיטים, כי המה באו בתחילת קציר שעורים, ובלקט של שעורים איכא בזיון טפי, ובוזה הבזיון שאני עושה בעבור לפרנס חמותי - יתוקן הקלקול הנמצא במואבים יותר. אך כדי שלא יחשבו עלי שכוונתי בלקט להרווחתי ולא בשביל תיקון הנזכר, הנה אני איני הולכת כי אם לשדה אחת ולא לשדות הרבה כדי לאסוף לקט מרובה, וזו הוכחה שאין כוונתי בעבור הרווחת עצמי. ואמרה "אחר אשר אמצא הן בעיניו", נצצה בה רוח-הקודש שתלי לשדה של בוועז אשר היא עתידה למצוא: יש להבין למה הוצרך לפרש "המואביה", וכבר אמר כן קודם. ונראה לפרש בס"ד, היינו שבחה, אף-על-פי שהיא באה מאומת מואב שהם אכזרים וכליים שלא קדמו את ישראל בלחם ובמים, הנה היא היתה נדיבת לב, שבחרה לשום משא זה על שכמה ללקוט כדי לפרנס חמותה. (אם המלך)

רות, בעלת המידות הנאצלות, לא רצתה להיות למשא על חמותה, רצתה היא בעצמה ללכת לשדה ללקט את השבולים. אך מכיון שהיתה מכבדת את חמותה, לא עשתה דבר בלי לשאול אותה. היא פנתה אל נעמי

למעשה מגילת רות

ואמרה לה: לא כדאי שתלכי את ללקט שבולים בשדה, משום שאת אשה מוכרת וחשובה, ואין זה לפי כבודך ומעלתך. אולם אני מואביה - אינה מוכרת כאן, ואין לי בושא ללכת ללקט.

וכדי להשקיט יותר את לב חמותה, הוסיפה ואמרה: דעי לך, כי השבולים שאלקט, יותר חביבים לי מן האבנים הטובות שהיו לי בבית אבי מלך מואב, בידועי עד כמה גדולה היא זכותי שזיכיתי להסתופף בנחלת ה', ובתורתו - תורת אמת.

למה בועז לא עזר להם ולמה לא ביקשו ממנו רק ליקטו דבר הכרוך בבזיון

נעמי הצדקת יכולה היתה לבקש מבוועז תמיכה כלכלית, ובוועז בודאי היה נותן לה ביד רחבה, אולם היא לא רצתה ליהנות ממתנות בשר ודם, ולכן חיפשה דרך להתפרנס בעצמה. כיצד?

בתקופה בה הגיעו נעמי ורות, החלה תקופת הקציר, בה קוצרים את התבואה מן השדות. הקב"ה, שרחמיו על כל מעשיו, ציוה בתורתנו על הקוצרים שלוש מצוות, המכונות: "מתנות עניים", והן: לקט, שכחה ופאה.

לקט - אם בשעת הקצירה נופלת שיבולת אחת או שתיים, אין הקוצר רשאי לאוספן, אלא עליו להשאירן בשדה, והעניים מלקטים אותן לעצמם, כמו שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט" (ויקרא יט, ט). אולם אם נפלו שלושה שבולים או יותר, רשאי הקוצר לאוספן.

שכחה - אם שכח הקוצר עומר (חבילת שבולים) בשדה, אין הוא יכול לקחתו, אלא עליו להשאירו לעניים. שנאמר: "כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו, לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך" (דברים כד, יט).

פאה - על הקוצר להותיר בפנית השדה תבואה לעניים, שנאמר: "ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר" (ויקרא יט, ט).

החליטו נעמי ורות כי הן תתפרנסנה מ"מתנות עניים" אלו, המגיעות לעניים בצדק וביושר על פי דין תורתנו הקדושה.

אקפיד גם על כך, שכל מה שאלקט יהיה לפי ההלכה, ולכן אלקטה "בשבולים" - ב' שבולים ולא יותר, כפי שלימדת אותי, ששלוש שבולים אינן לקט, ולא אקח לי.

למעשה מגילת רות

ענתה נעמי ואמרה: "לכי בתי" - את יקרה לי כבת, ואיני רוצה למעט בערכך. אבל כיון שעכשיו זהו צורך השעה, לכי בתי.

(ג) ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקוצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבועז אשר ממשפחת אלימלך:

למה הלכה רק אחרי הקוצרים

אלא היא הקפידה ללכת "אחרי הקוצרים", ולא לפניהם, כדי שלא יכשלו בה.

למה בחרה דווקא את הלקט ולא את פאה ושכחה

אלא היא חששה לקחת "שכחה" שמא באמת בעל השדה לא שכח את העומר, אלא הניחו שיקח לאחר זמן. וכן לא רצתה לקצור מן ה"פאה", משום ששם התקבצו עניים רבים, ולא רצתה להתערב ביניהם משום צניעות. לכן "ותלקט" רק את השבולים המפוזרות פה ושם.

יש להבין כפל "תלך ותבוא", והוא ליה למימר 'ותלך ותלקט'

כי הלכה רק כדי ללקט ולא כדי להסתכל הנה והנה

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך כי יש הולכין ממקום למקום ונותנים עיניהם בדרך הילוכם על חנויות ושווקים ובניינים מפוארים, או על חבורות אנשים העומדים לשחק וכיוצא בזה, ובפרט אם ההולך הוא אורח הבא ממדינה אחרת ומלכות אחרת, ודאי יהיה תאב לראות חידושים בעיניו מה שיש במדינה זו, ולכן דרכו להיות נושא עיניו בהילוכו פה ופה לראות בכל אשר ימצא לפניו בדרך הילוכו. ובא הכתוב כאן להגיד שבחה של רות הצדקת שהיתה צנועה מאד, שאף-על-פי שהיתה נכריה ממלכות אחרת, ואותו היום אשר יצאה מן הבית ללכת ברחובות העיר מן הבית עד השדה, אשר בודאי פוגעת בדרך הילוכה כמה שווקים וחנויות ובניינים מפוארים, וכמה חבורות אנשים, ועוד כמה מיני מראות, עם-כל-זה לא היתה עומדת לראות ולא תשים עין על כל אשר מזדמן לפניה בדרך הילוכה וכל אשר תפגע בו בדרך, אלא מעת שנשאה רגלה לילך מביתה לא נתעורר בלבה שום תאוה וחשק על שום מראה לראות, אלא כל חפצה ורצונה הוא שתבוא ותלקט דוקא, ולא כדי שתראה מראות חדשות בדרך הילוכה. וזהו שאמר "ותלך ותבוא ותלקט", רוצה לומר, מתחילת הליכתה היה חשקה רק שתבוא ותלקט, ולא כדי לראות מראות חדשות אשר בעיר ההיא, ולכן לא נשאה עיניה פה ופה בכל הילוך שלה.

(ד) והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים יהוה עמכם ויאמרו לו יברכך יהוה:

למעשה מגילת רות

צ"ב יתור תיבת לו (אם המלך)

יש להקשות, דהוה ליה למימר 'ובועי בא מבית לחם', ומאי "והנה"? (אם המלך)

הכל בהשגחה מה' בדיוק לפנ"ב מותה אשתו ובדיוק באותו היום מותה אשתו

אלא מפרש רבינו הב"ח בספרו אם המלך כי אמרו רבותינו ז"ל [רות רבה ג, ו; ו; בבא בתרא צא ע"א; ועיין "אגרת שמואל" על רות]: קודם שבאה רות [לשדהו] נפטרה אשתו של בועז, והיה פנוי בלא אשה, ואותו היום שבאה רות לשדה שלו הוא אותו היום שיצא מן אבלות אשתו ובא לשדהו לשמחת הקציר. עד כאן דבריהם. ונמצא, כי מזה נולד שתי סיבות גרמו שבועז ישים לב על רות באותו היום א. כי אותו היום שיצא מאבלות ובא לשמחת הקציר, מוכרח שנתעוררה השמחה בלבבו כי הוא היה יום ראשון לזה, ומחמת שהתחילה השמחה בלבבו, פנה לבבו להביט ולהסתכל בעיניו על הנמצאים בשדהו, הן לוקטים הן קוצרים, לראות את מעשייהם והנהגתם ודרכם, וממילא נסתכל וראה במעשייה ומנהגה ודרכה של רות, וימצא כמה דברים טובים אשר היו נפלאים בעיניו, הן כמנהג הצניעות שלה הן בנאמנות שלה. ומדבר לדבר שאל וידע שהיא רות המואביה, ואז החליט בדעתו שזו היא הפרידה טובה שצריך לצאת ממואב, אשר ממנה יבוא מלכי בית-דוד ומלך המשיח. ולולא שנצצה ותנעוררה בו השמחה בו ביום, לא היה משים לב לראות לא בה ולא בזולתה.

ב. כי הוא היה אותו זמן פנוי לגמרי, שלא היה לו אשה אחרת חוץ מאשתו שנפטרה, ואם כן צריך הוא לישא אשה, אז נשאו לבו לתת עיניו על הנערות אולי ימצא נערה ראויה אליו לישאנה. (אם המלך ב, ד)

צ"ב מה טיבן של ברכות אלו פה (אם המלך)

ועי"ש מה שכתב לישב בזה וישב ב"אגרת שמואל" ז"ל לרבי שמואל די-אוזידא, על רות וזה לשונו: ואני אומר, שאפשר שאמרו לו "יברכך ה'", לפי שהוא נתאלמן מקרוב, ואפשר שמיום שמתה אשתו לא בא לשדה כי היה אבל, ולא בא אלא באותו היום, ולפי שלימדונו רבותינו ז"ל [יבמות סב ע"ב] כי השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה, על כן אמרו לו "יברכך ה'", כלומר, ימציא לך אשה הגונה כדי שתהיה שרוי בברכה. עכ"ל

(ה) ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת:

למה בועז שאל למי הנערה וכי דרכו של בועז לשאול באשה זרה?, חס ושלום!?

ראה בה דברי חכמה וצניעות

אלא ראה בועז ברות דברי חכמה וצניעות מיוחדים. חכמה - שהיתה מלקטת רק שתי שבולים, וזה מראה על ידיעותיה בהלכה. וצניעות - שכל הנשים האחרות היו מתכופפות ומלקטות, ואילו רות היתה מלקטת את השבולים העומדות - בעמידה, ואת השבולים הנמוכות, היתה מלקטת בישיבה בלי להתכופף, כדי להשאר

למעשה מגילת רות

צנועה. וכן כל הנשים נוהגות קלות ראש עם הקוצרים, וזו מצנעת עצמה. כל הנשים מלקטות גם משל בעל השדה, וזו אינה מלקטת אלא מן ההפקר. לפיכך שאל עליה.

ובזוהר הקדוש מובא: שראה בעוז את ענוותנותה, ושהיתה לה עין טובה, וכל מה שלקטה שרתה בו ברכה. ורוח הקודש שרתה עליה. לכן שאל למי הנערה הזו.

צ"ב שלכאו' היה צריך לומר 'מי הנערה הזאת' ולא 'למי'?

וכבר נרגש בזה רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל, עיין שם, גם יש עוד כמה דקדוקים שדקדקו בהם המפרשים ז"ל, והוא מה שאמר "נערה מואביה היא", דלכאורה שפת יתר הוא כי היה מספיק לומר 'היא נערה השבה עם נעמי', כי הכל יודעים שהיא מעט" גם כן שפת יתר הוא, כי דבר זה נכנס בכלל אומרו "ותבוא ותעמוד מאז הבוקר ו~ד עתה" ? גם מה שאמר בעוז "הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקוט נ;:קודה אחר" אינו מובן, דבשלמא אם היה הנער מדבר עליה טוב אז יצדק לומר לה כן, אבל מאחר כי הנער לא דיבר טוב עליה כי אם רע, איך יאמר לה כן ? הלוא תשיב אמריה ותאמר: אדרבא, על כן אלכה לי אל שדה אחר, ואעבור מנגד פני הנער הזה, והנה רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל נרגש בכל דקדוקים אלו, ועוד הוסיף לדקדק יותר, והרב ז"ל פירש את כל דברי הנער לגנאי ויישב כל הדקדוקים לפי דרכו, עיין שם, ואמנם, אפשר לנו לפרש בס"ד את דברי הנער לשבח, ויתיישבו כל הדקדוקים אלו בעזרת האל וישועתו. והוא, כי ידוע מה שכתב הרב "שמחת הרגל" ז"ל [על רות. דף לד ע"ב] בשם ספר "חלק בני יהודה" ז"ל דרות נשאת לכליון אחר שמת מחלון, ולפי זה היא קטלנית. וכתב הרב [חיד"א] ז"ל [שם ע"א], דיש פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל בפרק הבא על יבמתו [יבמות סד ע"ב] אי בתרי הוייא חזקה או בתלתא הוייא חזקה, וקיימא לן כרבי בקטלנית דלא תנשא לשלישי. אמנם ביבמה - כתב הרמב"ם ז"ל בתשובה [פאר הדור] סימן קמו. הובא בקצרה בנסף משנה הלכות איסורי ביאה פרק נא הלכה לא] דלית בה משום קטלנית, דשומר מצוה לא ידע דבר רע. וכן כתבו הרא"ם [ח"א סימן נב] ומהרל"ג ח"ז"ל בתשובה [סימן לן] דמתייבמת ולית בה משום קטלנית. ויש מהאחרונים דסברי, דלמאן דאמר בקטלנית סכנה איכא גם ביבמה אסורה, עיין שם. גם ידוע מה שכתוב בגמרא דבתרא [דף צא ע"א] בשם רבי שמעון בן יוחאי: אלימלך ומחלון וכליון גדולי הדור היו, ומפני מה נענשו ? שיצאו מארץ לחוצה-לארץ. עיין שם. גם ידוע מה שאמרו במדרש [רות רבה ב. יז-יח] על פסוק [רות א. יג]: "כי מר לי מאד מכם" - בשבילכם יצאה בי ובבני ובעלי יד ה'. עיין שם. ולפי זה, סברת נעמי היתה, כי הם שהיו מואביות [דין] גרמא שמתו בעליהן והלך ממונם בעון זה. ועיין להרב "שמחת הרגל" ז"ל מה שכתב בזה, עיין שם. יהשתא נבוא בס"ד ליישב הפסוקים, והוא, שבועז בתחילה הרגיש וידע שזו היא האשה הבאה עם נעמי, אבל לא ידע אם היא אשת מחלון או אם היא אשת כליון, וחשב שאם היא אשת מחלון - לא יקח אותה, כי הוא ידע שאשת

למעשה מגילת רות

מחלון נשאת אחר כך לכליון, ואם כן הרי היא נחשבת קטלנית ויש למיחש לסברת האוסרים גם ביבמה, וכאמור, מה שאין כן באשת כליון דלא נשאת כי אם לכליון ולא הוייא קטלנית. כן עבר בדעת בועז בהשקפה הראשונה שהשקיף בדעתו בזה, ולכן שאל לנער ואמר לו: "למי הנערה הזאת", "למי" דייקא, רוצה לומר, אם היא של מחלון או של כליון. והנער הבין כוונת רבו ורצה להפך בזכות רות, ואמר לו: "נערה מואביה היא", והכוונה לומר, דאין זו דומה לקטלנית דעלמא, כי בזמן שהיתה קטלנית עדיין לא היתה בכלל ישראל אלא היתה נערה מואביה, והשתא שבאה להתגייר הרי היא כקטן שנולד דמי, וכדאמרו רבותינו ז"ל [יבמות מח ע"ב]: גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי. ואם כן, מה שהיה מחייב המזל והמערכה שלה מקודם לא יחייב עתה, כי ישתנה מזלה ומערכתה לטובה, כי מקודם היתה בכלל הגוים תחת צל השמים והמזלות אבל עתה הנה היא בכלל ישראל תחת צלו יתברך, ואם כן בודאי ישתנה המזל שלה לטובה, והרי היא כמו שנולדה מחדש בעולם, ואין לדון אותה על-פי מה שקרה לה בזמן שעבר. וכמו שמצינו גבי אברהם אבינו עליו השלום. ועל כן, הגם שהיא באמת אשת מחלון שנשאת אחר כך לכליון גם כן, אל תחוש מזאת לבלתי תקחנה. ועוד תדע, כי באמת אעיקרא דמלתא אל יעלה בדעתך שהם היו גרמא וסיבה למיתת בעליהן ואיבוד ממונם, וכמו שחשבה נעמי באומרה להם "כי מר לי מאד מכם", רוצה לומר בשבילכם, אלא באמת עיקר העונש שהיה לבעלים בממון ונפשות הוא בעבור יציאתם מארץ ישראל לחוצה-לארץ, וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי בגמרא, וכנזכר לעיל. ומאחר שחוצה-לארץ היתה סיבה למיתתם ואיבוד ממונם, אם כן, גם אם לא היו נושאים נשים אלו, גם כן היה קורה להם כך, ומחמת אלו לא בא להם נזק. ולזה אמר: "השבה עם נעמי משדי מואב", רוצה לומר, מה שאתה רואה את מזל האשה הזאת רע ומר, שלא שבה כי אם עם נעמי בלתי בעל ובלתי ממון, הנה הסיבה הזאת לא באה ממנה כי אם "משדי מואב", רוצה לומר, מכח שדי מואב שהם חוצה-לארץ, והלכו מחלון וכליון לגור בהם, הם גרמו כל זאת שלא נשאר מהם שריד ופליט ושבה האשה הזאת עם נעמי לבדה בלתי בעל ובלתי ממון, ואין-הכי נמי אם היו נשארים בארץ ישראל ולא היו הולכים לשדי מואב, הנה הגם שהיו לוקחין מואביות אלו לא היה קורא להם כזאת, כי לא גרם להם כל זאת כי אם שדי מואב. וזהו "השבה עם נעמי משדי מואב", כלומר, זאת הרעה שקרה להם להיות שבה עם נעמי לבדה בלתי בעל ובלתי ממון, הנה סיבת הרעה הזאת היתה מכח שדי מואב ולא מחמתה, ועל כן אין לך לחוש ולהתרחק ממנה, בעבור זה כי מסיבתה לא יהיה לך שום נזק כלל.

או יובן בס"ד לפרש דקדוק תיבת "היא", לרמוז, כי דוקא היא מואביה אבל זרעה אינו נקרא מואבי אלא הוא ישראל גמור, כי נתחדשה ההלכה של "מואבי ולא מואבית" [יבמות עו ע"ב], ואם תרצה שתדע שלימותה וצדקותה - הנה דע לך כי היא אשת חיל ומעולה עד מאוד, והוא כי "ותאמר אלקטה נא", והוא, כי הנה מן הדרך הוא שעני הבא מחדש לשאל, הנה בפעם ראשונה ושניה ושלישית יתנו לו בכבוד וגם כן בשופע, אבל אחר שיתמיד בזה אז יקוצו בו ולא יתנו לו הרבה וגם אינו בכבוד כל-כך, כי יהיה עליהם כמשא כבד. והנה הכא אצל רות שבאה מחדש לבית לחם והיא אשת אנשים גדולי הדור, הא ודאי אם היתה מחזרת לקבץ צדקה מן

למעשה מגילת רות

העשירים שבישראל היו נותנים לה הרבה ובכבוד גדול, ובפרט בפעם ראשונה, ובודאי שמה שהיו נותנים לה בפעם ראשונה הבאה לשאל מהם היה מספיק לה לחיות בו כמה שנים, כי הכל היו נותנים לה והיתה יכולה לקבץ מומן הרבה, ואפילו אם לא היתה הולכת בעצמה לקבץ אלא היתה שולחת אדם אחר במקומה לקבץ בשבילה, גם כן היו נותנים לה. ואם כן השתא תתמה: למה לא עשתה רות כן? ולמה הוצרכה לבזות עצמה שתלך עם העניים ללקט כמו אנשים הפחותים, ותלך ותבוא כל היום בשדה בחום השמש בלתי מנוחה, ותשא בערב הלקט על כתפה כדרך הפחותים הנושאים משא על כתפם? ולמה הוצרכה לכל זאת, ולא היתה שולחת לקבץ נדבה מעשירי ישראל שיתנו לה מעות בכבוד? ובשלמא אם היתה עושה כן אחרי בואה לבית לחם בשנה אחת או שנתים, היינו אומרים כי ראתה שקצו בה עשירי העיר כי הלכה לקבץ מהם שתים ושלוש פעמים והכבידה עליהם הרבה, ולכן בחרה ללקט מן ההפקר כשאר עניים, אבל באמת הנה היא התחילה ללקט עתה תכף כשבאה, ועדיין לא שאלה שום צדקה משום אדם. ואם כן, הנה מוזאת תדע שלימות דעתה וטוב לבבה, כי הגם שהיא יודעת שאם תשאל צדקה מן הנדיבים תרויח הרבה ויתנו לה בכבוד גדול, עם-כל-זה לא בחרה בזה כי לא רצתה ליהנות משל אחרים, ובחרה בלקט שכחה ופאה שהיא של עניים שזיכה אותם להם השם יתברך ואינה של בעל-הבית, כי בעל השדה אין לו שייכות בה ולא יכול לעכבה לעצמו, ואם כן זה מבחן על יופי שלימותה שבחרה להסתפק במועט ואפילו שבא לה בטורח גדול, ולא תקח מיד איש מאומה בתורת צדקה. ולזה אמר "ותאמר אלקטה נא", שהוא טורח גדול ובזיון גדול לעיני הכל שתלך ותבוא עם העניים ותשא על כתפה כדרך הפחותים, ומזה תבין שלימות דעתה וטוב לבה. וגם עוד יש בה מידה [טובה], שאינה אוהבת הגזל, כי לא תרצה ליקח עומר שהוא לפני הקוצר, כי ידוע כי אותו שלאחריו הוא שכחה אבל כל שלפניו אינו שכחה, ולזה אמרה "ואספתי בעמרים" - הם עומרי השכחה - שהם מונחים "אחרי הקוצרים", אבל באותם העומרים שלפני הקוצרים לא תגע בהם יד, כי כל שלפניו אינו שכחה. ולכן אמרה "אחרי" [ולא 'אחרי'], כי ידוע שתיבת "אחרי" הוא מופלג, רוצה לומר, עומר שהוא רחוק מהם הרבה, שבודאי ובלי ספק הוא ששכחו אותו, כדי שלא תכנס בחשש ספק גזל. וגם עוד נמצא בה מידה טובה, והוא שאינה להוטה הרבה אחר תאוותה ללקט הרבה כשאר עניים שלא ישקטו וינוחו אפילו חצי שעה ביום, שהם מלקטים כל היום מן הבוקר עד הערב כדי לאסוף להם תבואה הרבה, כי זאת "ותבוא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה", "ותעמוד" דייקא, כי [אין] אני רואה שליקטה כל כך אלא היא עומדת דוקא ואינה מלקטת, כי אינה להוטה הרבה כשאר עניים, והיא מסתפקת במועט מה שתקבץ באיזה שעה מן היום מעט שבולים, והיא שמחה בחלקה. ואם תאמר: מאחר שהיא אין רצונה לקבץ הרבה, למה עמדה מן הבוקר ועד עתה? אדרבא, היה לה לקבץ בפעם אחת תכף כשבאה לשדה והיתה חוזרת לבית קודם הצהריים לנוח בביתה, ולמה תעביר הזמן בשדה? ולזה אמר: "זה שבתה הבית מעט", רוצה לומר, מה שהיא אוהבת לעמוד בשדה בלתי עסק, הוא מחמת שהיא מורגלת בעירה - קודם שבאה - לשבת בשדות, ולא נתלמדה לשבת בבית כי אם מעט זמן ביום, ולכן היא יש לה מנוחה לעמוד באויר השדה ואפילו בלתי שום עסק, ולא אוהבת כל כך לשבת הרבה ביום בתוך הבית.

למעשה מגילת רות

יהנה, כאשר סיים הנער דברי שבחיה, אמר לה בועז: "הלוא שמעת בתי, אל תלכי ללקוט בשדה אחר", רוצה לומר, הלוא שמעת בתי את דברי הנער מה שאמר תחילה, כי כל הרעה הבאה לכם הסיבה היתה מכת קזוי מואב, שהיא חוצה-לארץ שישבו בה בעליכם, ואם כן את בתי שעתה באת לכלל ישראל והיית כאחד ממנו, גם כן צריכה את להשמר בזה ואל תלכי ללקוט בשדה אחר, שלא תלכי מעתה לשדות של חוצה-לארץ ללקט שם, ותגרמי רעה לעצמך מצד ביאתך לחוצה-לארץ שהיא שדה אחר, כי היא תחת ממשלת השרים, הנקראים "אלהים אחרים", וכמו שכתב רש"י ז"ל בפסוק [דברים כח, סד]: "ועבדתשם אלהים אחרים". ואפילו שבחוצה-לארץ לא יש דין לקט, על-כל-פנים גם כן ימצא בהם שבולים של הפקר, מה שנושר מן הקוצרים, וכל מי שיבא יוכל ללקט אותם, כי הבעלים אין שמים לב על זה. וחש בועז פן תבוא לחשוב בדעתה שיותר טוב לה ללכת לשדות של חוצה-לארץ ללקט שם, כי שם לא ימצאו עניים הרבה, או שתרצה לאיזה סיבה אחרת, על כן בא לעורר אותה ואמר לה: "הלוא שמעת בתי" את דברי הנער, שכל כך עוון היציאה מארץ ישראל לחוצה-לארץ חמור, אם כן "אל תלכי ללקוט בשדה אחר", רוצה לומר בשדה של חוצה-לארץ. ואפילו שתשארי בארץ ישראל, אפילו הכי "לא תעברי מזה [מזה]" - משדה זו שלי, ולא תלכי לשדות אחרים אלא תתמידי ללקט בשדה זו דוקא, יען כי "כה תדבקי עם נערותי", רוצה לומר, כי בשדה זו נמצאים הנערות שלי, שתדבקין בהם כל היום ויהיה לך צוותא עמהם, מה שאין כן בשאר שדות כי לא ימצאו בהם נערות ולא תמצאי שם נקבות שתתחברי עמהם.

(1) ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא השבה עם נעמי משדה מואב:

מעלותיה של רות

הבין הנער כי אולי יש בדעתו של בועז לשאת אותה לאשה. ענה ואמר לו: "נערה מואביה היא השבה עם נעמי משדה מואב". מנה הנער את מעלותיה של רות:

ראשית לכל היא "נערה" בת ארבעים שראויה להוליד (צעירה ביחס לבועז שהיה אז בן 80). ומכיון שמתו כל בניו של בועז, לכן ראוי שישא אשה צעירה שתוליד לו ילדים, כדי להותיר לו שם בארץ. מלבד זאת הרי היא "מואביה", וכבר נתחדשה ההלכה "עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית", שדווקא המואבים הזכרים אינם באים בקהל ה', אך המואביות יכולות להתגייר ולהסתופף בנחלת ה'. ובנוסף לכל הרי היא "שבה עם נעמי משדה מואב" - עזבה את כל הטוב שהיה לה בשדה מואב, ובאה עם נעמי הגלמודה והעניה. זה מראה על טוב ליבה ומידותיה הנאצלות, וכן על כך שהתגיירותה היתה לשם שמים, ולא לתועלת גשמית.

מקפידה היא ללקט "אחרי הקוצרים" ונוהגת בצניעות. כבר כמה ימים שהיא מלקטת בשדה אצלנו, ולא ראינו אפילו אחת מאצבעותיה.

למעשה מגילת רות

(ז) ותאמר אלקטמה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד עתה זה שבתה הבית

מעט:

צ"ב מה בא לגנותה בזה הדבר .

שגר שמתגייר כוחו תש כיון שקיבל המצות והיא לא תש כוחה שהיא כאן מבוקר עד הערב

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך בהקדים מה שכתב רבינו חיד"א ז"ל [”שמחת הרגל” על רות א, יח] מפי השמועה, על-פי מה שאמרו בגמרא דמציעא בפרק הפועלים [דף פד ע”א], דריש לקיש חזייה לרבי יוחנן דהוה סחי בירדנא, שוור ואתא וכו’, אמר ליה: אי הדרת בך, יהיבנא לך אחתי דשפירא מינאי. קביל עליה. בעי למהדרה לאתויי מאניה, ולא מצי הדר. דאחר שקיבל עליו עול תורה - תשש כוחו. והכא נעמי אמרה לה הלכות גרים, והשיבה לה רות כי הכל תקבל, ואחרי שקבלה עול מצוות בלב שלם, עשתה הקבלה בה רושם גדול שלא היתה יכולה לילך בזריזות כדמעיקרא כי תש כוחה הרבה, וזה מופת חותך היה לפני נעמי כי ודאי קבלת רות היתה בלב שלם. וזהו שאמר ”ותרא כי מתאמצת היא ללכת”, רוצה לומר בחוזק ובכח, שהיתה צריכה להתאמץ כדי ללכת איתה שתש כוחה מאד אפילו לגבי נעמי הזקנה, הנה מזה הבינה נעמי כי היא קבלה דת ישראל בלב שלם, כי הראיה - שתש כוחה הרבה אחרי קבלתה, שמקודם לא היה לה תשות כח זה, ולכן ”ותחדל לדבר אליה”, עד כאן דבריו, עיין שם, נמצא כבר יצא הקול אחרי ביאתן לבית לחם - על-פי עדות נעמי - שזו נתגיירה בלב שלם מכח אותו המופת שראתה נעמי בתשות כח שנתחדש בה אחר שקבלה עול מצוות, כי אפילו לגבי נעמי הזקנה היה נראה שתש כוחה יותר, ולכן זה הנער אשר כוונתו היתה שלא נתגיירה בלב שלם, בא להכחיש את הקול דמופת ההוא של תשות כח, ואמר: ”ותבוא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה”, רוצה לומר, אנחנו רואין שיש לה גבורה חזקה שהיא יכולה לעמוד על רגליה כל היום כולו בלתי תתן מרגוע לעצמה לישוב מעט לנוח, וזה אפילו הגיבורים אין יכולים לעשות, אם כן אין לה תשות כח כדרך הגרים הנכנסים בעול מצוות באמת, וכוונתו בזה להכחיש אותו הקול של המופת שאמרה נעמי בתשות כח שהיה לה אחר שקבלה עול מצוות, ואומר כי אינו אמת הדבר, כי החוש יכחיש את הקול הזה, (אם המלך ועי”ש)

צ”ב למה אמר ”מאז הבוקר ועד עתה”, ולא אמר ”מהבוקר ועד עתה” (אם המלך ועי”ש)

(ח) ויאמר בועז אל רות הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם

נעמתי:

למעשה מגילת רות

צ"ב שהיה צריך לומר 'ופה תדבקין עם נערותי', מאי 'וכה' ?

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, רמז לזה: כמו הצניעות הזאת שאת נוהגת בה בין האנשים, ככה תתנהגי גם בהיותך עם נערותי שהם נשים, כדי שיהיה לך הרגל צניעות. (אם המלך)

(ט) עניך בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך וצמת והלכת אל הכלים ושתיית מאשר ישאבון הנערים: (י) ותפל על פניה ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה: (יא) ויען בועז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום: (יב) ישלם יהוה פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם יהוה אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו:

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך והוא דאיתא במדרש רבא פרשת נשא (ריש פרשה ח'), וזה לשונו: הרבה הקדוש ברוך-הוא אוהב את הגרים, למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו צאן והיתה יוצאת בשדה ונכנסת בערב, כן בכל יום, פעם אחת נכנס צבי אחד עם הצאן, הלך לו אצל העזים, היה רועה עמהם, נכנסה הצאן לדיר - נכנס עמהם, יצאה לרעות - יצא עמהם, אמרו למלך: הצבי הזה נלוה עם הצאן והוא רועה עמהם, כל יום ויום יוצא עמהם ונכנס עמהם. היה המלך אוהבו הרבה. אמרו לו: מרי, כמה תישיים יש לך, כמה כבשים יש לך, כמה גדיים יש לך, ואין אתה מזכירנו, ועל הצבי הזה בכל יום ויום אתה מצוונו?! אמר להם המלך: הצאן רוצה ולא רוצה, כך הוא דרכו לרעות בשדה כל היום ולערב לבא לישן בתוך הדיר, [אבל] הצביים - במדבר הם ישנים, אין דרכם להיכנס לישון בני אדם. לא נחזיק טובה לזה [הצבי] שהניח כל המדבר הרחב הגדול במקום כל החיות ובא ועמד בחצר?! כך, אין אנחנו צריכין להחזיק טובה לגר שהניח משפחתו ובית אביו, והניח אומתו וכל אומות העולם ובא לו אצלנו?! לכן הרבה עליו שמירה, שהזכיר את ישראל שישמרו עצמם מהם שלא יזיקו להם, וכן הוא אומר: "ואהבתם את הגר" [דבדים י, ט], "וגר לא תונה" [שמות כב, כ]. עד כאן, עיין שם. נמצא, יש יתרון לגר צדק על ישראל, כי הישראל הולך בדרך הטובה אשר הלכו בה אבותיו ואשר גדל בה מתחילת ביאתו לעולם, וזה הוא מנהגו של עולם, מעשה אבות יעשו בנים, ואין זה חידוש כל-כך. אך הגר אשר היה הולך בדרך הרעה אשר הלכו בה אבותיו ובזה גדל ונתלמד, והן היום עזב כל לימודו ומנהגו והלך בדרך הטובה של ישראל, הנה זה הוא חידוש גדול ויש לו שבה, כי צריך לו מלחמה גדולה לשנות טבעו ומנהגו אשר נתגדל בו ופתח עיניו בו. ובזה יפה פירשו המפרשים ז"ל מאמר הש"ס [תענית כה ע"ב] גבי רבי אליעזר שהתפלל ולא נענה, והתפלל רבי עקיבה ונענה. יצאה בת קול ואמרה: לא שזה גדול מזה, אלא זה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו. ולפי פשוטו קשה להבין שרבי אליעזר החסיד לא יעביר על מידותיו. אך המוונה פירשו ז"ל, שרבי אליעזר היה מזרע ישראל בן גדולים, ואם כן אין לו כל כך פאר ושבח במעשיו הטובים, כמו רבי עקיבה שהיה בן גרים, ויש לו פאר גדול במעשיו הטובים, ולזה אמר "מעביר על מידותיו", כי לפי הטבע שהוטבע בו מאבותיו קשה הדבר שיהיה כל-כך צדיק גמור שלא היו ישראלים היה

למעשה מגילת רות

כנגדו כחומה נשגבה מעכב אותו מלהיות צדיק גמור, אך רבי אליעזר אינו מידותיו הטובים חידוש אצלו כי כן ראוי להיות לו מכת התולדה שלו, שהיו אבותיו צדיקים. והנה בזה מובן בס"ד שפיר מאמר ביומא (דף ע"א ע"ב): תנו רבנן, מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והווי אזלי כולי עלמא בתריה, כיון דחזינהו לשמעיה ואבטליון, שבקוה לדידיה ואזלו בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטוריה מיניה דכהן גדול, אמר להן: ייתון בני עממין לשלם. אמרו ליה: ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן. והקושיא ידועה כאן, דאיך שגה כהן גדול בזה בדין הידוע ד"לא תונו איש את עמיתו" [ויקרא כה, יז] - אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך [בבא מציעא מה ע"ב]? וכפי האמור אתי שפיר, דלעולם הכהן גדול לא כיון לבזותם כי אם כיון לשבחם, שהם היו גדולי הדור רבים ועצומים בתורה אף- על-פי שהם עממין, וחשב בדעתו: מאחר שזכו לחכמת התורה וצדקות גדולה, אם יקראם "בני עממין" הוא שבח להם, שנמצא הם מעבירים על מידתם, ובכוחם הרב והחזק זכו לכל זה הכבוד לעזוב דרך אבותם וללכת בדרך ישרה וטהורה. ונתעורר על זה אותה שעה, כי ראה בהם ענוה יתירה, שאף-על-פי שראו שכולי עלמא עזבו אותו והלכו אחריהם, שנמצא הם גדולים ממנו בעיני העם, אפילו לעת כזאת שהוא ליל מוצאי כיפור שכיפר על העם ויצא בשלום מן הקודש, עם-כל-זה הם הקטינו עצמם לגבי דידיה ובאו לאפטוריה מיניה, כמנהג הקטן שבא להפטר מן הגדול ממנו, שבאמת ענוה זו היא היפך מידת אבותיהם, כי הם היו מבני בניו של סנחריב אשר נתן לו הקדוש ברוך-הוא גדולה ונתגאה בה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל במדרש [ילקוט שמעוני דברים פרק ז, סוף רמז תתמה; חולין פט ע"א]: אמר הקדוש ברוך-הוא לישראל: חושקני בכס וכו', נתתי גדולה לסנחריב - אמר [מלכים-ב יח, לה]: "מי בכל אלהי הארצות האל" וכו'. עיין שם. ולכן, כיון שראה בהם ענוה יתירה הנזכרת, חשב: אם יקראם "בני עממין" הוא שבח להם. אמנם הם הקפידו עליו, כי אפילו שיש לדונו לכף זכות ולומר כוונתו לטובה, עם-כל-זה לאו כולי עלמא ידעי הרמז הזה, ולעיני הרואין ביישם הרבה בדברים אלו, כי הכל הבינו הדברים כפשוטן ואין דורשים דרשות ורמזים. ולכן אמרו לו: יפה אמרת, ייתון בני עממין לשלם טפי משאר אדם, כיון דהם בני עממין ועם-כל-זה עבדי עובדין דאהרן ורודפי שלום, כי אנחנו רדפנו השלום לאפטורי מינך. ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדי עובדין דאהרן, שדרכו להיות אוהב שלום ואתה דברת דברים של ביוש ובזיון המרחקים את השלום, כי לעיני הרואין הם דברים של בזיון. נמצא, יש שבח לגר בדרך הטובה והישרה יותר משאר ישראל, מפני כי זה הדרך הוא הפכיי מדרך שנתלמד להלך בו מצד לצד, ועתה צריך לטרוח לשנות טבעו ומנהגו וצריך לו לעשות מלחמה גדולה בזה, מה-שאיין-כן איש מבני ישראל שהוא זרע קודש, שהדרך הטובה היא אצלו בדרך הטבע, שבזה דכף אבותיו ואבות אבותיו, ומעשה אבות יעשו בנים. ואדרבה, אם ירשיע - הנה זה אצלו שינוי הטבע והמנהג, ואם ישמור מצוות וילך בדרך הישרה והטובה - אין לו טורח ויגיעה בזה כל-כך. ונאמר משל על זה לשני בני אדם, אחד מהם הלך בספינה מן בצרה לבגדאד בארבעה ימים, והיה משתבח לפני חבירו איך הוא הלך בדרך הזה בספינה בארבעה ימים. אמר לו חבירו: מה תתפאר בזה? אני הלכתי בדרך הזה בשלשה ימים

למעשה מגילת רות

וחצי. אמר לו: שוטה! אתה הלכת בדרך הזה בשלשה ימים וחצי מן בגדאד לבצרה, שהספינה מהלכת על פני המים והמים מריצים אותה, ואין צריך לספינה לא משוט ולא ~ דה כי המים בעצמם מוליכים אותה, ואם הייתי אני הולך כך - היה די לי ביום אחד ומתצה. אבל מה שאמרת שהיה צריך לי ארבעה ימים, זה היה כאשר באתי מן בצרה לבגדאד, שהילוך הספינה הוא נגדי למהלך המים וצריך לספינה משוטים ומלחים לדחות את המים בכח לאחוריהם כדי שתלך הספינה. והוא חידוש, כי לא יספיק לזה בדרך הטבע אפילו שבעה ימים, ובכחי ותוקף גבורתי הייתי דוחה את המים ומוליך את הספינה. וכן הנמשל, הנה [הגר] הוא צריך להלך נגדי למים הזדונים הבאים כנגדו מכח מנהג אבותיו אשר נתגדל בו, אך ישראל הם זרע קודש שגדלו בקדושה ובטהרה, הנה ראוי שכל איש ישראל יהיה מתהלך בדרך הטובה בלתי מעכב נגדו, כי בכך נתגדל. ובוה יובן הפסוק "הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך וכו' ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך, ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום", והוא ממש כמו שכתוב במדרש במשל של הצבי, שלכן ראוי לאהוב הגרים שעזבו מנהג אבותם ומולדתם. ולכן גם שכרך הוא גדול יותר, שמעשים טובים אשר עשית יקראו פעולתך שיתייחסו אליך, כי לא לימודך אבותיך. וזהו "ישלם ה' פעלך", שאין מעשה הטוב הזה נחלה לך מאבותיך, אלא זה הוא פעלך, שבכחך ויגיע כפיך עמלת בו במלחמה אשר נלחמת בעבורו, וכמו משל של מהלך הספינה הבא מעיר בצרה לעיר בגדאד, שהמהלך של הספינה הוא נגדי למהלך המים וצריך לדחות בכח גדול מעליה. וגם עוד, לא תצטערי על ימים שעברו בהיוסף גויה שהלכו לאיבוד, כי הנה עתה גם מאלו הימים יצא דבר טוב, מפני כי על-ידי אותם הימים שם שמים מתקדש, שאומרים העולם: ראו כמה שנים עברו עליה בטומאה, ועתה עלתה מבירא עמיקתא לשמי שמייא, לקדושה וטהרה וצדקות גמורה, ואיך יתשללו זרע ישראל אשר הרשיעו מלשוב אל השם

ותהי משכורתך שלימה מעם ה' - אמר רב חסא: "אשר באת לחסות תחת כנפיו". והוא תמוה, וכבר דשו בה רבים.

ויובן בס"ד לפרש, דידוע כשהקדוש ברוך-הוא הוא בעצמו דן את האדם, הנה הוא יתברך יודע המחשבות, ואז נותן לאדם שכר על המחשבה טובה כמעשה, כי הקדוש ברוך-הוא מצרף המחשבה [טובה] למעשה [קידושין לט ע"ב], אבל בית-דין של מעלה אין יודעים המחשבה של האדם, ואז כשדנים בית-דין של מעלה לא יתנו שכר על המחשבה, וגם לא יענישו אותו על המחשבה רעה, כי אין מי שידע המחשבות, כי אם הקדוש ברוך-הוא לבדו יודע תעלומות לב. ולכן הצדיקים מבקשים שידון אותם הקדוש ברוך-הוא בעצמו, כי הצדיקים יש להם מחשבות טובות הרבה, ועל ידי שידון אותם הקדוש ברוך-הוא אז פוסק להם גם על המחשבה טובה כמו המעשה. וידוע שיש כמה מצוות מן תרי"ג מצוות שלא יוכל לקיים אותם האדם במעשה, ואמנם על-ידי המחשבה הקדוש ברוך-הוא מצרפה למעשה, בזה לוקח שכרו? וקולם בעד כל תרי"ג מצוות. גם ידוע, שכל מידותיו של הקדוש ברוך-הוא הוא מידה כנגד מידה, ואם כן השתא הסברא נותנת שהגר הזה שבא להתגייר

למעשה מגילת רות

צרין שהקדוש ברוך הוא ידון אותו ולא ימסרנו ביד בית-דין של מעלה, יען כי זה הגר היה תחילה בכלל אומות העולם שהם תחת השמים של מעלה, ועתה זה הגר מאס בזה ויצא מתחת ממשלת השמים של מעלה ונכנס בכלל ישראל שהם תחת צילו יתברן, כי הם חלקו יתברן וגורלו, אם כן שורת הדין שגם הקדוש ברוך הוא יעשה עמו מידה כנגד מידה ולא ימסור דינו ביד בית-דין של מעלה, כי אם יפסוק דינו הוא יתברן בעצמו ולא ימסרנו ביד אחרים. ובזה יובן "ישלם ה' פעלך" - "ישלם ה'" דייקא, כי יהיה דינך נפסק על ידו יתברי ולא על ידי בית-דין של מעלה, ואז בזה תרויחי "ותהי משכורתן שלימה" - רוצה לומר, שאם יש מצוות מן תרי"ג מצוות שהם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים שלא קיימת אותם במעשה, לא יהיו חסרים ממי אלא תקחי הכל בשלימות, כי אז המחשבות טובות מצטרפות למעשה. ומקשה המדרש: למה תזכה לזאת המעלה שיהיה כל דינה נפסק על ידו יתברן? והשיב: בשביל "שבאת לחסות תחת כנפיו", אשר מוקדם היית בכלל גוים [שהם] תחת השמים של מעלה, ועתה באת לחסות תחת כנפיו יתברי, ואם כן שורת הדין הוא שגם הקדוש ברוך הוא יעשה עמו טובה זו, שהוא ידון דיני ויפסוק שכרו, כי כל מידותיו של הקדוש ברוך הוא הם מידה כנגד מידה, וכאמור. אי יובן בס' ד' לפרש הפסוק "ישלם ה' פעלך" וכו', והכוונה הוא לומר, ישלם ה' פעולי בעולם הזה, ותהי משכורתן שלימה בעולם הבא, כי מה שיתן לך בעולם הזה יגרע ממך בעולם הבא. והטעם שאת ראויה לזה, הוא, כי באת לחסות תחת כנפיו, והוא, כי רות כשבאה משדה מואב היה אפשר [לה] ללכת לביתו של בועז או לשאר קרובים של אחימלך להתפרנס שם עם נערות הנמצאים בבית, כי לא נגרעה מן הנערות, ובודאי היו מקבלים אותה בכבוד בעל-כרחם, כי היא אלמנה של מחלון שהיה גדול הדור. ועם כל זה היא לא רצתה בזה, אלא הלכה ללקט מתנות עניים שזיכה להם הקדוש ברוך הוא ולהתפרנס מזה. וזהו שאמר "אשר באת לחסות תחת כנפיר" דוקא, ולא תחת כנפי בני אדם העשירים, כי לא בטח לבהשום אדם ולא כלתה עינה לשום נברא, ואם כן ראויה את לרשת תרי עולמי, עולם הזה ועולם הבא. ובילקוט [רות פרק כי רמז תרכ] איתא: "ותהי משכורתך שלמה" - עתיד שלמה לצאת ממך. וההקדוק מפורסם, דאמאי רמז לה בועז על שלמה שיעמוד ממנה, והלא טוב לרמזו לה על דוד המלך עליו השלום, (משמח את הקב"ה). והוא על-פי האמור כזוהר הקדוש (ח"כ דף קז ע"א). בדיחא דמלכא ונעים זמירות ישראל והוא רגל הרביעי של המרכבה? ויובן בס' ד' לפרש, ידידע דרות היא עצמה בת לוט הבכירה, וכמו שכתב רבינו מו"ר משה אלשיך ז"ל על פסוק [לעיל ג]: "ותלך ותבוא ותלקט", והכוונה נב' אומרו "ותלך" כי הלכה מאז לבית עולמה, "ותבא" עתה בגלגול, "ותלקט" פרי המעשה אשר עשתה אתאביה לשם שמים. עיין שם. גם ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל [הוריות יא ע"ב]: בשכר שקדמה הבכירה לצעירה לילה אחת, זכתה וקדמתה ארבע דורות למלכות, שהם: עובד ישי דוד שלמה. ונמצא, כי כל היוצא ממנה עד שלמה, ושלמה בכלל, כל זה הוא לקחה בשכרה שקדמה את אחותה לילה אחד. ולזה אמר "ישלם ה' פעולך" שעשית באותו הגלגול כשהיית בת לוט הבכירה, "ותהי משכורתך" בעבור קדימת המצוה, "שלמה" אותיות שלמה, שעתיד לצאת ממך, רוצה לומר כי עד שלמה המלך עליו השלום כל זה תקחי בשכרך שקדמת לילה אחת.

למעשה מגילת רות

(יג) ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי נחמתני וכי דברת על לב שפחתך ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך: (יד) ויאמר לה בועז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמץ ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותתר:

צ"ב למה הביא למה רק לחם

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך הנה לא יבצר מהיות לפני בועז מאכלים רבים, ובודאי לא היה אוכל לחם לבדו, וגם מאומרו "ואכלת מן הלחם" משמע שהיה עוד מאכלים בתבשיל וכיוצא ללפת בהם את הפת, כי לזה צוה אותה בפירוש על הלחם, לאפוקי שאר מאכלים שלא תאכל. ואם כן, השתא צריך לדעת מה זאת היה לו לבועז למנוע את רות לבלתי תאכל אשר תאווה נפשה מן המאכלים הנמצאים לפניו? ולמה רצה שתאכל מן הלחם לבדו? ואדרבה, מן הצורך שיאכל את הצדקת הזאת מן המאכלים הטובים שלפניו, ומה היתה כוונתו בזה? ובפרט לאיש טוב עין שכמותו. גם אומרו "וטבלת פתך בחומץ", תיבת "פתך" לכאורה שפת יתר הוא, והיה די לומר "וטבלת בחומץ", כי כבר הזכיר את הלחם? ויובן בס"ד לפרש, כי הנה ידוע שטעם הלחם של ארץ ישראל הוא משונה לטיבותא משאר טעמי הלחם אשר בחוצה-לארץ, כי לחם ארץ ישראל מרוב חשיבותו אינו צריך לפתו, וכמו שכתב הרב רבינו מה"ר משה אלישיב ז"ל (בפרשת עקב) על פסוק [דברים ה, ט]: "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה", והוא, כי הנה בכל הארצות אין דרך בני אדם לאכול פת בלבד, אם לא מחמת עניות או לחסרון לפתו או דבר אחר ללפת בו את הפת, מה שאין כן בארץ ישראל, כי כל-כך זון ומסעיד את הלב הפת של ארץ ישראל, כי לא מחמת מסכנות תאכל בה לחם לבדו, וגם לא מחסרון היות בה מה שתלפת בו את הפת, כי הלא לא יחסר כל בה, אך הדבר הוא כי מרוב שמנינות החיטה הנה לחם לבדו יערב לאוכל כאילו אוכל אותה בלפתו, עד כאן דבריו ז"ל, עיין שם, הנה בודאי הלחם שמביאים לפני בועז הוא לחם חשוב מן חיטים חשובים אשר טעמו יקר הוא בתכלית, ולכן רצה בועז להראות לרות שבח ארץ ישראל, שכל כך היא מוציאה חיטים שמנים וטובים, אשר אם האדם יאכל מן הלחם לבדו בלתי לפתו יערב עליו הרבה כאילו הוא מלפת בו מאכלים טובים, והנה, הגם שלא יבצר כי אצל רות גם כן המצא ימצא פת לחם מארץ ישראל, עם כל זה לא תוכל להכיר בזה, יען כי רות היתה ענייה ובודאי לא תקנה כי אם פת קיבר או פת שעורים שהוא מאכל עניים, והוא רצה להטעימה מן הלחם החשוב אשר לפניו, כדי שתכיר בזה בחשיבות ארץ ישראל. ולכן כשאמר לה "לעת האוכל גשי הלחם" צוה לה שלא תאכל כי אם מן הלחם, וזהו "ואכלת מן הלחם" דוקא, ולא תאכלי עמו משאר מאכלים אשר באו ללפת בהם הפת, כמו תבשיל וכיוצא, ואם תאמרי כי החומץ יפה לשרב ולפחות שתהיה מטבלת את הלחם בחומץ דוקא - הנה, גם זה שהוא צורך הרבה בשביל השרב, (כי) [אי] אני רוצה שתטבלי הלחם שלי בו, כי גם כן על ידי טיבולך אותו בחומץ לא יהיה ניכר חשיבותו כראוי, אלא אם את מוכרחת לטבל בחומץ בעבור השרב, אפשר שתהיי מטבלת את פתך בחומץ, "פתך" דייקא, כי בודאי יש אתה עימה פת שהביאה אותו מן הבית, כי ודאי

למעשה מגילת רות

לא עלה על לבה בעת שיצאה מן הבית שיומינו אותה לאכול, ובודאי הביאה עמה פת כדי לאכול בצהרים, כי איך אפשר שתשאר רעבה כל היום שהיא טורחת ללקט מן הבוקר?! ואם כן מסתמא יש אצלך פת, הנה אותו הפת הגרוע קוֹדֵךְ תטבלי אותו בחומץ, אבל הלחם שלפני לא תאכלי ממנו כי אם לבדו בלתי טיבול, כדי שתכירי ותדעי שבה ארץ ישראל.

יאכלו ענוים וישבעו

כאשר הגיעה שעת האוכל, הזמין אותה בועז לבוא לאכול לשבור את רעבונה. הוא פונה אליה ואומר: "גשי הלם ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחומץ" - הוא מייעץ לה לטבול את הפת בחומץ, שהוא טוב לימות השרב.

אולם רות מפני צניעותה התביישה לגשת וישבה רק "מצד הקצרים". כשראה זאת בועז, הושיט לה ביד לחם קלוי, כדרך שהמארח נותן בעצמו לאורחים שמתביישים. "ויצבט לה קלוי" - לקח 'צביטה' מן הפת בראשי אצבעותיו, והושיט לה חתיכה לא גדולה. אמרו חז"ל: או שהיתה ברכה שרויה באצבעותיו של בועז, או ברכה שרתה במעיה של אותה צדקת, שהרי נאמר: "ותאכל ותשבע ותתר".

(טו) ותקם ללקט ויצו בועז את נעריו לאמר גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה:

צדקה בכבוד

מיד כשסיימה רות לאכול, היא קמה בזריזות להמשיך במלאכת לקיטת השבולים. לאחר שהתרחקה, פנה בועז אל נעריו ואמר להם: "גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה, וגם של תשלו [תשכחו] לה מן הצבתים [עומרים] ועזבתם ולקטה" - אתם תעשו כאילו אתם שוכחים עומרים, והיא תלקט אותם. התחכם בועז לתת לה בצנעה ובדרך מכובדת, מכיון שהיתה רות עניה בת טובים, המורגלת בחיי עושר, ומתביישת בקבלת לחם חסד.

(טז) וגם של תשלו לה מן הצבתים ועזבתם ולקטה ולא תגערו בה: (יז) ותלקט בשדה עד הערב ותחבט את

אשר לקטה ויהי כאיפה שערים:

למעשה מגילת רות

טוב עין הוא יבורך

אולם רות הצדקת הרגישה בזה, לא רצתה ליהנות מן ההטבות המיוחדות שניתנו לה. "ותלקט בשדה עד הערב" - היא לקטה כשאר העניים, ולכן ארכה המלאכה זמן מרובה עד הערב. "ותחבט את אשר לקטה" - בסיום העבודה היא החליטה לחבוט את השבולים, כדי להפריד את גרעיני התבואה מהקש והמוץ, ולהביא הביתה תבואה נקיה מפסולת, שלא להטריח את נעמי במלאכה זו, וגם כדי שתוכל לשאת בקלות את התבואה, ולא תצטרך ללכת ולבוא כמה פעמים.

"ויהי כאיפה שערים" - ברכה שרתה במעשי ידיה, שבלקט של יום אחד, מצאה "איפה", כמות גדולה המספקת לעשרה ימים.

כאשר הגיעה רות לבית עם התבואה, התפלאה נעמי לראות כמות כה גדולה. היא חששה שמא ליקטה רות שבולים שלא לפי הדין. לכן מיד הוציאה רות את האוכל אשר הותירה מאכילתה, והראתה לה שגם במה שאכלה שרתה הברכה. ומכאן שגם הכמות הגדולה של השבולים היא מברכת ה' עליה.

רות דאגה להביא לחמותה את האוכל שהותירה, כי בודאי רעבה היא וזקוקה לאוכל מיידי, ולא הניחה לה להמתין עד שיוכנו השבולים לאכילה.

פנתה נעמי לרות ואמרה לה: "יהי מכירך ברוך!" את כל כך זריזה וחרוצה, והברכה שרויה במעשי ידך. מי שיכירך וישא אותך לאשה, יתברך באשת חיל אשר לחם עצלות לא תאכל!

לשאלת נעמי, היכן ליקטה, עונה לה רות: "שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז" מכאן שיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, עושה העני עם בעל הבית, שמזכה אותו במצות הצדקה. ובפרט שהיא זיכתה את בועז בחסד גדול ביותר, לתת לחם לעני רעב, שזאת מעלה גדולה יותר של צדקה, בבחינת: "הלוא פרום לרעב לחמך".

כששומעת נעמי שה' זימן את כלתה אל שדה בועז, היא מודה לה ומחזקת אותה שתתחבר אך ורק עם נערותיו, שהן צנועות ויראות שמים. היא אף מבשרת לרות שבועז הוא קרוב משפחה שלהם, ולכן מצוה עליו לייבם אותה - להינשא לה, כדי להקים שם למחלון בעלה, שנפטר ללא ילדים.

במשך כל תקופת הקציר, ממשיכה רות ללכת ללקט בשדהו של בועז. "עד כלות קציר השערים וקציר החטים" - עד שעוברים שלושה חודשים. בשלב זה הגיע הזמן שרות יכולה להינשא, כפי שאומרת הגמרא

למעשה מגילת רות

(מסכת יבמות דף לה עמוד א): הגיורת שנתגיירה, צריכה להמתין שלושה חודשים כדי להיות ראויה לנישואין.

(יח) ותשא ותבוא העיר ותרא חמותה את אשר לקטה ותוצא ותתן לה את אשר הותרה משבעה: (יט) ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשיתי יהי מכירך ברוך ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז:

יש לדקדק, [ד] תיבת "היום" לכאורה שפת יתר הוא,

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, שרוח הקודש נצנצה בה ונבאה שדוקא היום תקרא אותו בועז, אבל אחר זמן לא תקרא אותו בועז כי אם בעלה, וזהו שאמרה "שם האיש אשר עשיתי עמו", הנה אצלי דוקא "היום" שמו "בועז", אבל אחר זמן לא אקראנו בועז כי אם אקראנו "בעלי". (אם המלך)

(כ) ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא ליהוה אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא:

יש לדקדק, שלמה האריך ולא קיצר ואמר 'ברוך הוא לה' אשר עשה חסד עם החיים וכו', (וכ"כ האלשיך)

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, דהנה יש אדם שבא אצלו עני אחד ונתן לו לחם אחד והלך לו, ויש שבא אצלו עני אחד ונתן לו לחם אחד וצוה אותו גם כן שיבא כל יום ויום אצלו ויתן לו. הנה, ודאי כשיבוא העני לביתו לשבחו ולברכו, לא ישבחנו ויברכנו על אותו הלחם שנתן לו אותו היום דוקא, אלא ישבחהו ויברכהו על ההבטחה שהבטיחו שיבא כל יום ויום ויתן לו, כי אותו הלחם שכבר קיבל אינה חשובה הנאתו אפילו כנגד אחד ממאה מהנאה שיגיע לו מהבטחה זאת אשר כל יום ויום הוא מוכן לקבל לחמים מן אותו אדם. והנה, על אותו הלחם שנתן לו אותו היום ראוי לומר עליו "אשר עשה חסד", אבל על אותה הבטחה שהבטיחו לבא כל יום ויום וליקח לומר על זה "אשר לא עזב חסדו", רוצה לומר, אותו החסד שעשה עמו אותו היום לתת לו לחם אחד, לא עזב אותו אלא קבע אותו עמו לעשות אותו לו כל יום ויום. והנה, כאן הבטיח בועז את רות שתתמיד לבא כל יום ויום לשדה, וכמו שאמר לה [לעיל ח-ט]: "אל תלכי ללקוט בשדה אחר וכו' בשדה אשר יקצורו והלכת אחריהן, הלוא צויתי את הנערים וכו'. ולכן בזה נמצא שהחסד שעשה עמה אותו היום רצה להתמיד אותו עמה כל יום ויום, ואם כן השתא הא ודאי שעל זאת ההבטחה ראוי לשבחו ולברכו יותר מן החסד שעשה עמה אותו היום, ולכן אמרה "ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו" וכו'

למעשה מגילת רות

צ"ב שתיבות "ותאמר לה נעמי" לכאורה מיותרת, כי הלוא גם עד כה נעמי היא המדברת, ולמה חזר ואמר "ותאמר לה נעמי" באמצע דבריה.

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך וכבר נרגש בזה רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל, עיין שם. ויובן בס"ד לפרש, כי אפשר שאחר שאמרה נעמי "ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים", אמרה לה רות דבר אחד, והשיבה לה נעמי על דבריה ואמרה לה: "קרוב לנו האיש מגואלנו [הוא]", והפסוק הוא שקיצר הענין ולא זכר את דברי רות גם כן באמצע. והוא, כי ידוע מה שכתב הרב "אגרת שמואל" ז"ל [לרכי שמואל די-אוזירא, על רות] משם הרב רבינו יצחק עראמא ז"ל, בפירוש הפסוק "אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים", שהכוונה הוא לומר, שמה שעשה חסד עמהן - שהוא את החיים - הכל הוא בעבור המתים. עיין שם. גם כתב שם עוד פירוש בזה משם רב אחרון ז"ל, שהכוונה הוא לומר, כי בזכרו אהבת המתים - הם אלימלך ובניו - לכן הטיב לנשיהן אחריהן. עד כאן דבריו ז"ל, עיין שם. והשתא לפי זה, הנה אחר שאמרה לה נעמי "ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו" וכו', שהכוונה כי מה שעשה עם החיים - הם נעמי ורות, הוא בעבור אהבת המתים - הם אלימלך ובניו, הנה מזאת הבינה רות שיש לבעוז אהבה קדומה עם הבעלים שלהם, שהם אלימלך ובניו, ולכן תקף השיבה לה רות: אם כן איפה כדברך יותר טוב שתלכי את אצל בעוז ותבקשי ממנו שיושיב אותנו בביתו ונסתופף בצלו, ובודאי לא ישיב פניך ריקם, מאחר שיש לו אהבה קדומה עם אבימלך ובניו, ומסתמא גם אותך יכיר ולא ישייבך ריקם. ואז השיבה לה נעמי: "קרוב לנו האיש מגואלנו הוא", והכוונה, כי מאחר שהוא קרוב אם כן מגואלנו הוא, כי לו משפט הגאולה לקנות השדה ולקחת אותך לאשה, ואם נהיה בביתו ובחומותיו אז לא יחפוץ אותך לקחתך, כי ירא מן הלעז של הבריות, פן יאמרו: לא עשה לשם שמים, אלא שם בביתו התנו אהבים ונשאה. וכמו שנתן טעם זה באמת רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל על בעוז הצדיק עליו השלום, אשר לא הביא את רות וחמותה לשבת אותם אצלו בביתו ובחומותיו לאכול לשבעה ולמכסה עתיק, וכתב שסיבת מניעתו הוא בעבור כי ידע כי לו משפט הגאולה וסופה לקחת אותה לו לאשה, ועל כן לא הביאה תחילה אצלו בביתו, כי ירא מלעז הבריות, פן יאמרו: שם התנו אהבים ונשאה.

- (כא) ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי:
(כב) ותאמר נעמי אל רות כלתה טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר: (כג) ותדבק בנערות בעוז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים ותשב את חמותה:

פרק ג

(א) ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך:

למעשה מגילת רות

צ"ב למה מעיקרא אמרה ומצאנה מנוחה לשון נקבה ואילו עתה אמרה מנוח לשון זכר (אם המלך)

צ"ב א. מה באה לאפוקי במה שאמרה "ייטב לך" פשיטא שתנשא למי שייטב לה

ב. הלא נעמי חכמנית היתה והיא יודעת שטוב הוא קרוב יותר ולו משפט הגאולה, ואם כן למה שלחה

אותה מעיקרא אצל בועז ולא שלחה אותה אצל טוב

ג. לכאן מה שאמרה [פסוק ב]: "אשר היית את נערותיו" הוא מיותר.

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, כי הם היה קבלה בידם שמלכות בית-דוד תצא ממואב, וגם יש קבלה בידם שהאשה הבאה ממואב להתגייר תראה בעיניה ארבעה דורות מבניה בשכר שקדמה הבכירה לצעירה לילה אחד, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל [בבא קמא לח ע"ב]. וכן היה לה באמת לרות, שראתה את שלמה גם כן יושב על כסא המלוכה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל [בבא בתרא צא ע"ב] על פסוק [מלכים א ב' יט]: "וישם כסא לאם המלך" - אמה של מלכות, היא רות. וזכייתה לראות את שלמה המלך ע"ה היא זכיה גדולה שהוא היה דור ט"ו מאברהם, וכו' וכל זה היתה יודעת נעמי, ולכן, לטובתה של רות לא רצתה שישאנה טוב, שאם ישאנה טוב לא יהיה דור רביעי אליה שלמה כי אם דוד, ולא תזכה לראות את שלמה שבזמנו לבנה במילואה, כי בין בועז לבין טוב יש דור אחד, ואם כן ארבעה דורות יושלמו בדור הי"ד ולא תזכה לראות דור הט"ו שהוא שלמה המלך ע"ה [וכמו שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל ברות ב, א], ולכן השתדלה לשלוח אותה אצל בועז. ואם תאמר, והלא היה לחשוב שבועז לא יאה ליקחנה בשביל שיש גואל קרוב ממנו. הנה, לזה כבר תירצו, שנעמי הסכימה בדעתה שבודאי יקחנה, בשביל שראתה שאמר לה [רות בי ח]: "וכה תדבקין עם נערותי", וכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל [רות ב, ח] שדרך נערות בועז לצאת בתחילת הקציר בלבד, ואחר כך ירדו לבית ואין מתעכבים שם עד כלות הקציר בימי החום, אך בועז הואיל ובחר בה ליקחנה וידע ברוח-הקודש שסופו לקחת אותה, הניח נערותיו בתקופת החום עד כלות הקציר בעבורה, כדי שיהיה לה צוותה עמהם. אם כן, זה סימן והוראה והוכחה שהוא יקחנה. וזהו שאמרה "ביתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך" רוצה לומר, אף-על-פי שטוב הוא קרוב יותר, לא אשלח אותך אצל טוב אלא אשלחך אצל בועז, כי בזה הזווג יהיה לך טובה יותר, שתזכי לראות את שלמה, שהוא זמן לבנה במילואה "ועתה הלא בועז מודעתנו, אשר היית את נערותיו" דייקא. (אם המלך)

(ב) ועתה הלא בועז מדעתנו אשר היית את נערותיו הנה הוא זרה את גרן השערים הלילה:

למעשה מגילת רות

יש לדקדק, כי תיבת "ועתה" לכאורה שפת יתר הוא.

גם עתה שאנו עניים הוא מתנהג עימנו כקרוב

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, והוא, כי טבע העולם לפעמים, אם יבא אצל אדם עשיר קרוב אחד עני מעיר אחרת, הוא מתרחק ממנו עד שאם יכול להכחיש קרבתו ולהתנכר אליו הוא מכחיש ומתנכר ועושה עצמו כאילו הוא איש נכרי זר עמו, ואינו מחזיק עצמו לקרוב שלו, כדי שלא יוכרח להתטפל בו. אבל אם יבא אצלו קרוב אחד עשיר מעיר אחרת, אפילו אם הקרבה שלו רחוקה קצת - דרך משל: שלישי בשלישי או רביעי ברביעי - הגה מחזיק עצמו לקרוב [שלו] הרבה, כאילו הוא קרוב עמו ראשון בראשון. וכן אמר הפסוק [משלי יט, ז] כל אחי רש שנאהו וכן [משלי יד, כ]: "גם לרעהו ישנא רש, ואוהבי עשיר רבים", והנה, כאן אמרה נעמי אל רות: אל תחשבי שבועי יכחיש הקרובה שיש לו עימנו בשביל [שאנו] עניים, כדרך העולם, ויעשה עצמו כאילו הוא איש זר ואינו גואל שלנו. לזה אמרה, ועתה", רוצה לומר אפילו עתה שהם עניים, עם כל זה "הלא בועז מודעתנו" - עודנו מחזיק בקרובה ואינו מכחיש חס ושלום בקרבתו עמנו, כי הראיה: "אשר היית את נערותי" - הם ילדי ביתו, שצוה אותם עליך להיות עמך בצוותא חדא, ואם הוא מכחיש בקרובה ומתנכר - לא היה עושה לך כל הכבוד הזה, להניח אותך עם הנערות שלו כל יום ויום ולצוותם בעבורך, כי בעבורה צוה אותם להתעכב בשדה עד כלות הקציר, וכמו שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל, עיין שם. ואם כן, זו הוראה עצומה שגם עתה בעניותם הוא מחזיק לקרוב עמהם, ואם כן ודאי יגאל אותך, ולכן השתא "ורחצת וסכת" וכו'.

למה מי שמקרב את קרוביו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה

ומבשרך אל תתעלם (כתובות עו:); תנו רבנן האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלווה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר (ישעיה נח-ט) אז תקרא וה' יענה וברש"י תקרא וה' יענה. לעיל מיניה כתיב הלא פרום לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם היינו נושא בת אחותו ומקרב את קרוביו ואוהב את שכניו נמי כמקרב את קרוביו דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק ומלווה סלע לעני בשעת דוחקו בכלל פרום לרעב לחמך וכי תראה ערום: וצ"ב מה המיוחד במקרב את קרוביו שאז תקרא וה' יענה אלא מפני שזה קשה שהאדם מפחד היות וליבו גם בהם שמא הם ישתמשו בו ביותר לכן הוא מתחמק וכמו שמעשה באחד שהיה גר ליד אחד שמחזיק עצמו לאיש מוסר אך היות והוא מקרובי משפחתו הוא מתחמק ממנו ועושה עצמו כיותר גרוע עד שאמר אותו קרוב שתי רחובות מפרידים בינינו אבל זה נראה כשני מדינות כך אדם מתנהג מיהו לא בעל מוסר באמת וכאשר מבקשים ממנו לעשות חסד הוא מתחמק בהיותו ממחר למסור שיחת ולומר בה את דברי החפץ חיים באהבת חסד (ח"ב פרק א ד"ה ומה שאמר) שכתב על הפסוק כי אם עשות משפט ואהבת חסד, שאף שכולנו עושים חסד, אך הוא כשיש הכרח, כשמבקשים מאתנו, ולא די בזה, כי אם צריך אהבת חסד, ובה כמעט כולנו בעוונותינו נמשלים. עכ"ד. דהינו שצריך לאהוב את החסד

למעשה מגילת רות

לרדוף אחריו. ותמיד הוא עסוק בלהיות עסוק. אבל מי שמתגבר על טבעיו ושובר מידותיו הוא יזכה שכנגד זה גם ה' ישבור את גדריו וישמע לו ולכן בועז זכה ויצא ממנו דוד

למה עשתה כך ולא שלחה שליח כדרך כל הארץ שברצונה להתקדש לו.

תמיהה גדולה תמהים אנו על נעמי, מדוע צייתה לרות לעשות את הדברים בדרך זו?! הלא בועז יודע ומכיר בערכה הרם של רות, יכולה היתה נעמי לשוחח עם בועז על הענין, או אולי לשלוח איזה שליח שידבר אתו בענין זה, וכך להסדיר את הדברים בצורה מכובדת ונאותה. מה עומד מאחורי מעשיה של נעמי הצדקת?

ראתה נעמי ברוח הקודש, כי מנישואין אלה, של בועז ורות, עתידה לצאת שושלת המלוכה של עם ישראל: דוד מלך ישראל ומלך המשיח. כח עצום של קדושה יש לנישואין אלו. ובמקום שבו שורה הקדושה, שם רוצה השטן להאחז ולקטרג ביתר שאת, ובכוחו חס ושלום להרוס ולסלק את הקדושה.

רצה הקב"ה להסוות את העניין מעיניו של השטן. הוא שם בליבה של נעמי, להדריך את רות לעשות מעשה שבמבט שטחי הוא נראה לא הגון ולא נאה, כדי שהשטן לא ימצא עניין לקטרג בו. וכך תיווצר מלכות בית דוד ומלך המשיח ללא הפרעות ומקטרגים.

זאת ועוד, ראתה כאן נעמי שהלילה הזה הוא עת רצון. אמרה נעמי לרות שלא תחשוש שמא תבוא עליה קללה, כי הלילה הוא עת שמחתו של בועז, ורוח הקודש שורה עליו. זהו הזמן המוכשר והראוי להורדת נשמות מלכות בית דוד, ומהם משיח צדקנו. לכן אין לדחות זאת כלל וכלל!

(ג) ורחצת וסכת ושמת שמלתיך עליך וירדת הגרן אל תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות: (ד) ויהי בשכבו וידעת את המקום אשר ישכב שם ובאת וגלית מרגלתי ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין: (ה) ותאמר אליה כל אשר תאמרי אלי אעשה:

לכאורה תיבת "אלי" שפת יתר הוא.

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, כי נעמי צוותה אותה: "אל תודעי לאיש עד כלותו לאכול ולשתות", ורות היתה דעתנית והשיבה לה: "כל אשר תאמרי אלי" - רוצה לומר, דבר הנוגע אלי - "אעשה", כי אנכי אזהר ואשמר לבלתי אוודע? איש לקיים דבריך, אבל דבר שאינו נוגע אלי - דרך משל: אם בדרך מקרה קרה הדבר שבא אדם אחד למקומי והרגיש בי, או בעת הלוכי קרני בדרך הכירני, באופן שאין בידי לתקן - הנה מה בידי לעשות או לקיים צוואותיך כי אין בידי סגולה של רואה ואינו נראה, ורק אני מוכנת ליזרה בכל הנוגע אלי להשמר. (אם המלך)

למעשה מגילת רות

(1) ותרד הגרן ותעש ככל אשר צותה חמותה: (ז) ויאכל בעוז וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה הערמה ותבא בלט ותגל מרגלתיו ותשכב:

איזה תן לחכם ויחכם עוד יש בדבריה של נעמי

אמרו בגמרא דשבת (ק"ג ע"ב): "תן לחכם ויחכם עוד" [משלי ט, ט] - זו רות ושמואל, דאילו נעמי אמרה לה [ג, ג]: "ורחצת וסכת ושמת שמלתך עליך וירדת הגורן", ואילו בדידה כתיב: "ותרד הגורן ותעש ככל אשר צוותה חמותה". והקשה הרב ["אבק סופרים"] ("אם לבינה" דף קס"ז ע"ד), דלא יצדק מאמר "תן לחכם ויחכם עוד" אלא בדבר אשר המתחיל שהוא הנותן הורה בו קצת מן החכמה, והמקבל גמר אותה והשלימה מדעתו. אבל במאי דקמן, לא מצינו במתחיל שהוא הנותן לא מינה ולא מקצתה, אלא כל החכמה מתחילתה ועד סופה ראינוה במקבל. הא כיצד? נעמי אמרה: "ורחצת וסכת וכו' וירדת הגורן" ולא היה זה בחכמה כלל, ורות עשתה כל המעשה בחכמה, שתחילה ירדה הגורן והדר עשתה ככל אשר צוותה חמותה. עד כאן דבריו, עיין שם. אלא מפרש רבינו הב"ח בספרו אם המלך, כי נעמי לא אמרה 'ולבשת שמלותיך', שהם בגדי שבת וכמו שאמרו רבותינו ז"ל [שבת ק"ג ע"ב], אלא אמרה "ושמת שמלותיך עליך", שיהיו מקופלים ואגודים זה על זה ותשים אותם על ראשה כדרך הנושא משוי על ראשו בכל הדרך אשר תלך, ואז שם תלבשם, יען כי כיון שהם בגדים חשובים, אם תלבשם בהילוכה בדרך - הרואין יאמרו: "למה זאת לובשת בגדי שבת ולא שבת הוא?! אלא הולכת זו בדרך לא טוב". ויבואו לחושדה בדבר אחר. משא"כ אם תהיה לובשת בגדים של חול, ואלו מקופלים ומונחים על ראשה, לא ירגישו בה כלל. אבל על רחיצה וסיכה לא הזכירה אותה שתעשה אחר ירידתה בגורן, אלא אמרה לה: "ורחצת וסכת" עתה כאן, ואחר-כך "וירדת הגורן", כי בזה אין הרגשה לפני העולם. ורות כיון ששמעה דבר חכמה מן נעמי, שתשים בגדי שבת עליה ולא תלבשם מן הבית מפני החשד, היא נתחכמה להזהר גם ברחיצה וסיכה, כי אמרה: "אע"פ שאין זה דבר הניכר לעיני העולם כמו המלבושים, עם-כל-זה אפשר שירגישו בה מחמת הסיכה, כי הם סכין בשמן שיש בו ריח טוב, ואם כן ירגישו קצת מן הריח שהיא סכה בשמן. וגם ברחיצה אפשר שירגישו הנשים אשר יתקרבו לבא אצלה בפגעים בה בדרך, שרואין שהיא עתה יצאה מן המרחץ, כי הרוחץ ניכר קצת סמוך לרחיצתו. ואף-על-פי שהוא חשש רחוק ואינו דומה לחשש המלבושים, עם-כל-זה נתחכמה לעשות הרחקה גם מזה, שגם הרחיצה וסיכה עשתה בירידתה לגורן במקום צנוע שהיה להם שם לנשים לעשות צרכיהן. ועל זה יבוא שפיר הכתוב "תן לחכם ויחכם עוד". (אם המלך)

למעשה מגילת רות

(ח) ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו: (ט) ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה: (י) ויאמר ברוכה את ליהוה בתי היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר:

אומרים חז"ל, שכל אותה הלילה היה בועז שטוח על פניו, והתפלל ואמר: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא נגעתי בה. יהי רצון מלפניך, אל יודע כי באה האשה אל הגורן, שלא יתחלל שם שמים חס ושלום.

בועז לא רצה לשלוח את רות ריקם לביתה, אלא נתן בידה תבואה. הוא רצה שאם יפגוש אותה אדם בדרך ויראה אותה יוצאת משדהו, יבחין כי יש בידה תבואה, ויבין מכך שהיא באה אליו לבקש צדקה. נתן לה בועז שישית סאה שעורים, שזהו שיעור סעודה אחת, לרמוז לה, שהדבר יגמר עוד היום, ואת סעודת הערב תאכל כבר בבית בעלה. כמו כן המספר שש מרמז על שש מעלותיו של דוד המלך, שיצא מחלציה: יודע נגן בכנור, גבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר [מבין כל דבר חכמה], איש תואר, וה' עימו. מעלות אלו אף מרומזות בסמל "מגן דוד", שיש לו שש פינות.

(יא) ועתה בתי אל תיראי כל אשר תאמרי אעשה לך כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את: (יב) ועתה כי אמנם כי (אם) גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני: (יג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי יהוה שכבי עד הבקר: (יד) ותשכב מרגלותיו עד הבקר ותקם בטרם יכיר איש את רעהו ויאמר אל יודע כי באה האשה הגרן: (טו) ויאמר הכי מטפחת אשר עליך ואחזי בה ותאחז בה וימד שש שערים וישת עליה ויבא העיר: (טז) ותבוא אל חמותה ותאמר מי את בתי ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש:

מה השאלה מי את בתי וכי לא ידעה זו רות

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, דהנה נעמי ידעה שודאי הצליחה במעשיה עם בועז בלילה, שנתן לה דיבור שיקחנה לאשה, וחששה פן בעבור זה דעתה זחה עליה, ולכן אמרה לה תכף: "מי את בתי"? בתמיה, רוצה לומר, אם עודך בתי כדרך הבת שהיא כפופה לאמה כאשר התנהגת עמי מקודם, או אם זחה דעתך עליך? ורות לא רצתה להראות להדייא שהבינה דבריה, אלא בקשה להחזיר לה תשובה ולהפסיד דעתה גם כן ברמז, והוא שתחילה "ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש", ואחר כך "ותאמר שש השעורים האלה נתן לי, כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותיך", הנה בדיבור זה הפיסה דעתה, שרמזה לה כי איך אפשר שתזוה דעתי עלי ואתגאה עליך, מאחר כי אנכי רואה שכל כך הוא מחבב ומיקר אותך שכל זה נתן לי לכבוד כדי שלא אבוא ריקם אליך ואם כן איך אפשר שאתגאה עליך (אם המלך)

למעשה מגילת רות

(יז) ותאמר שש השערים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך: (יה) ותאמר שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר כי לא ישקט האיש כי אם כלה הדבר היום:

יוצאת רות בזריזות מן השדה, ומגיעה לבית נעמי עוד בטרם האיר היום. היא מספרת לנעמי את קורותיה, ונעמי משיבה לה: "שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר" - שבי בבית, כי בועז בודאי יטפל לך בענין, ואם יבוא לקרוא לך תהיי מוכנה ומזומנת בבית.

פרק ד

(א) ובעוז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר בועז ויאמר סורה שבה פה פלני אלמני ויסר וישב:

צ" מה בא ללמדנו בזה במה שפתח הפסוק "ובועז עלה השער וישב שם"? (אם המלך)

אלא מפרש רבינו הבא"ח בספרו אם המלך אלא הבא להטהר מסייעים אותו צדיק אומר ועושה. מיד באותו בוקר, קם בועז לסדר את עניינה של רות. הוא פנה ועלה אל שער הסנהדרין לדון בעניין. אולם אין הוא רוצה ליזום את הדיון מעצמו, ולכנס את חכמי הסנהדרין, כדי שלא יראה כאילו יש לו נגיעה ורצון אישי בענין. לכן ישב הוא והמתין בפתח השער עד שיעבור 'טוב', והוא ידבר עמו, ומתוך כך יעלה עניינה של רות על סדר היום, יבוררו הדברים ויועמדו על מקומם.

והנה, הפלא ופלא, מיד ביושבו בשער הסנהדרין, עבר שם טוב. אומרים חז"ל: וכי היה טוב עומד אחורי השער? כיצד הזדמן לשם בדיוק ברגע המתאים? אלא אפילו היה טוב בסוף העולם, היה הקב"ה מטיסו, כדי שלא ישב אותו צדיק ויצטער בהמתנתו. על כך נאמר: "ותגזור אומר ויקם לך", כיון שאמר בועז לרות "והיה בבוקר... ", קיים הקב"ה דברו ומיד בבוקר זימן לו את טוב. ומבאר רבינו החיד"א בחומת אנך (רות כד) שמיד לאח"כ מת בועז לכן הטיסו ה' כדי שלא יצטער בועז בישיבתו שם ורואים את יד ההשגחה שמיד לאחר מכן נפטר אילו היה מתעכב עוד קצת

למה קראו "פלוגי אלמוני", ולא קראו בשמו העיקרי שהיה שמו "טוב" ?

אמר רבי ברכיה: בועז עשה את שלו, ורות עשתה את שלה, ונעמי עשתה את שלה. אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי.

למעשה מגילת רות

הכתוב אינו מכנה את טוב בשמו, אלא "פלני אלמני" (תרגום: "כסי וטמיר") מלשון הסתרה וההעלמה, שנסתר ונעלם ממנו מה נודמן לו על ידי הקב"ה להקים שושלת מלכות ישראל, והוא חשש פן ישחית נחלתו. ורש"י ביאר שלא נכתב שמו מפני שלא רצה לגאול וזה צ"ב מאי מכל מקום שהתורה מפרשת את שמות החוטאים

למה לקח עשרה אנשים ולא יותר ? ומה שדרשו רבותינו ז"ל בזה [כתובות ז:]: דברכת נישואין בעי עשרה, זה ידוע. (אם המלך)

לפני שמתחיל בועז לדבר עם טוב, הוא מכנס במקום עשרה אנשים מזקני העיר, ואומר להם לשבת עמו. היתה זו הכנה לקראת הבאות, לכנס מניין למעמד האירוסין והנישואין, שהרי אין מברכים ברכת חתנים אלא בעשרה.

ואז פונה בועז לטוב ומדבר עמו לגאול את השדה של אלימלך. מהי גאולת שדה?

(ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו: (ג) ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב:

קשה, הדלא עיקר מגמתו של בועז הוא כדי לייבם את רות, אם כן למה לא אמר לו זה הדבר קודם הכל ? וכן כשלקחה בועז זכר תחילה השדה, וענין רות - דרך אגב אמר "וגם את רות" וכו' ?

אלא מפרש רבינו הב"ח בספרו אם המלך ונראה שהוא רצה להודיע שהדין הוא: "עמוני" ולא עמונית, "מואבי" ולא מואבית. ואם כן, אם היה אומר קודם הכל על רות, היו אומרים: לעולם עמוני ועמונית מואבי ומואבית, והא דלקחה בועז לרות, היינו משום דאתי עשה דיבום ודחי לא תעשה ד"לא יבא" וכו'. ולזה אמר אותה דרך אגב, לרמוז דהכא ליכא מצות עשה מן התורה בשביל היבום, ואם כן השתא ודאי דהדין הוא: "עמוני" ולא עמונית, "מואבי" ולא מואבית. ודוק.

גאולת השדה

נאמר בתורה: (ויקרא פרק כה פסוק כה) "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר

אחיו".

למעשה מגילת רות

בשעה שחילקו ישראל את הארץ, חילק אותה יהושוע לשנים עשר השבטים על פי הגורל, כל שבט נטל את החלק אשר עלה בגורלו. החלוקה שיצאה בגורל לא היתה מקרית, אלא היתה על פי רצון ה' - כל שבט "עד לו הקב"ה מקום מסויים בארץ ישראל, ומקום הנחלות צריך להישאר קבוע לדורי דורות. לכן מאז אותה חלוקה, אין אדם רשאי למכור את שדהו.

אך אם שרוי האדם בדוחק גדול, עד שאין לו כסף כלל אפילו למוזנות, יכול הוא למכור את נחלתו, אולם גם אז המכירה לא חלה לצמיתות, ובשנת היובל חוזרת הנחלה לבעליה המקוריים.

גם לאחר שמכר האדם את שדהו, אם במשך הזמן, לפני שהגיעה שנת היובל, השתפר מצבו הכלכלי והזדמן לו כסף, מצוה עליו "לפדות" את שדהו ולהחזירו לרשותו (על ידי שישלם לקונה את כסף המכירה בקיזוז השנים שחלפו, בהן השתמש הקונה בשדה).

כמו כן אם יש לאותו עני קרוב משפחה עשיר, יכול אף הוא 'לגאול' את השדה ולפדותו מיד הקונה, ובכך לא יפול השדה ביד זר.

(ד) ואני אמרתי אגלה אונק לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם תגאל גאל ואם לא יגאל הגידה לי (ואדע) ואדעה כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אנאל:

צ"ב דהוה ליה למימר : 'ואם לא תגאל' ?

ורבותינו ז"ל במדרש [רות רבה ז, י] פירשו : כי הבית-דין שאלו לו : ואם לא יגאל ? ולזה השיב בועז : הגידה [לי ואדעה], ועדיין תשובת בועז שאמר "הגידה לי" לא תתיישב היטב לפי הדרשה הנוכרת, שאמרו : הבית-דין שאלו לו : ואם לא יגאל ? אלא מפרש רבינו הב"ח בספרו אם המלך, כי בועז, הואיל ונתאמת אצלו כי רות היא היתה פרידה טובה של מואב, שממנה [יצאנו] מלכי בית-דוד ומלך המשיח, היה משתוקק לקחת אותה לו, אך משורת הדין טוב קדים, ולכן רצה להכניס מורו בלב טוב שימנע עצמו ממנה, משל לסוחר אחד שיש לו מין סחורה אחת למכור, בא אצלו הסרסור אשר הוא מיוחד אצלו למכור כל סחורותיו על ידו, ואמר לו : פלוני רוצה לקנות ממך סחורה פלונית, אם תרצה למכור - טוב, ואם לא תרצה למכור - הגידה לי, כדי שאקנה לו מסוחר אחר, אמר זה הסוחר [בלבו] : למה הסרסור הזה אומר "אם לא תרצה למכור", מדיכא תיתי שלא ארצה, ואיך מסתפק בדבר, והלא הוא יודע שאני רוצה למכור הסחורה, ואני משתוקק למכור יפה שעה אחת קודם, ולמה מסתפק בדבר ושואל ממני ? אלא ודאי יש טעם כמוס, שאין טוב לי למכור הסחורה הזאת לזה האדם עתה, ועל כן השיב לו, שאין רצונו למכור, וכך הענין כאן אצל בועז, בעת שבא לדבר עם טוב על גאולתה של רות, אמר לו : "אם תגאל - גאל", לשון כפול, רוצה לומר, אם תגאל את השדה - גאל גם את

למעשה מגילת רות

רות, ואם לא תגאל - הגידה לי. וכיון שאמר לו "ואם לא" קודם שסיים "תגאל, הגידה לי", צעקו הבית-דין ואמרו לבועז: "יגאל!" כלומר, למה אתה עושה לו ספק בדבר שאמרת "ואם לא"? למה לא?! הנה בודאי יגאל לקיים מצות יבום, ושתק בועז והמתין שיאמר טוב בפיו בפירוש על הגאולה של רות, אך טוב, כיון שראה [ש]בועז עשה לו ספק בדבר שאמר "ואם לא", שתק ולא דיבר כלום, לא הן ולא לאו, ואז בועז אמר לו לטוב: למה אתה שותק? הגידה לי וכו', שאם אין אתה גואל - אני אחריך, עלי הדבר מוטל, אם כן תגלה דעתך בפירוש, ויען טוב בעל-כרחו בשפה רפה ויאמר: "אנכי

(ה) ויאמר בועז ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת המת קניתה להקים שם המת על

נחלתו:

להקים שם המת על נחלתו

פונה בועז ואומר לטוב: נעמי מכרה את השדה של אלימלך מחמת דוחקה, שהרי באה ממואב אפילו ללא נעליים לרגליה. מצוה עלינו, קרובי משפחה, לפדות את השדה, כי אין ראוי לזר שיכנס לנחלת אבות. אולם אתה קודם לי במצוה זו מכיון שאתה קרוב לאלימלך יותר ממני, שאתה אחיו ואילו אני בן אחיו.

מסכים טוב ואומר: אכן מוכן אני לגאול את נחלתו של אלימלך.

מוסיף בועז ואומר: דע לך, כי ביום שבו אתה קונה את הנחלה, עליך לקנות אף את רות אשת מחלון ולהינשא לה, כי רות אינה רוצה למכור את השדה, אלא אך ורק למי שיתרצה להנשא לה. זאת משום שהיא רוצה "להקים שם המת על נחלתו" - שאם יוולד בן הוא יירש את נחלת המת. כמו כן, בכל פעם שתבוא רות אל השדה, יאמרו זו אשת מחלון, ועל ידי כך יזכר שם מחלון.

עד כה לא הזכיר בועז את רות, כי אמר: אולי לא ירצה טוב לגאול את השדה, ולמה אבייש את רות לדון עליה ברבים מי מוכן להנשא לה. אולם לאחר שהסכים טוב לגאול את השדה, הוצרך בועז להוסיף ולספר לטוב אף על בקשתה של רות.

(1) ויאמר הגאל לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי לא אוכל לגאל:

למעשה מגילת רות

לא אוכל לגאול!

ברגע ששומע טוב תנאי זה, הוא מסתייג מיד מן הענין. בסתר ליבו היה חושש לשאת אשה מואביה, כי עדיין לא התחזקה ההלכה המתירה את המואביות לבוא בקהל ה', והיה חושש פן יוציאו לעז על נישואיו, שנשא אשה מואביה ולכן אמר "לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי".

(אמנם יש מפרשים שטוב לא אמר לבועז את אשר בלבבו, אלא פנה לבועז ואמר: איני יכול להינשא לרות, מכיון שכבר יש לי אשה ובנים. איני רוצה שיהיו לי בביתי שתי נשים, שהרי מטבע האשה שכל עוד היא יחידה לבעלה, הרי היא מכבדת אותו ומייקרת אותו. אבל אם באה "צרתה" - אשה נוספת, הופכת אהבתה לשנאה, וכך חיי לא יהיו חיים, ואשחית את נחלתי - משפחתי. לכן מוטב שתגאל אתה, שהרי לך אין לא אשה ולא ילדים.)

(ז) וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל: (ח) ויאמר הגאל לבועז קנה לך וישלף נעלו: (ט) ויאמר בועז לזקנים וכל העם עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי:

חליצת הנעל

שומע בועז את הדברים, ורוצה לתת להם תוקף הלכתי. בזמנם היה נהוג, שאדם שרוצה למכור לחברו חפץ מסויים או לעשות עמו עסק חליפין, היה המוכר חולץ את נעלו ונותן אותה לקונה. היה זה מעשה סמלי המבטא את הקנין, שהרי במקרים רבים, כמו במכירת שדה, בית או תבואה, לא ניתן להעביר את הסחורה עצמה מיד ליד, והעברת הנעל מיד ליד היא המסמלת את עניין המכירה. מעשה זה היה מעיד על כך שהמכירה שרירה וקיימת.

אף כאן שולף טוב את נעלו ונותן אותה לבועז. בכך מוותר הוא על זכותו לגאול את השדה. מכריז בועז ואומר לזקנים ולכל העם אשר התקבצו שם: "עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי". מיד הביאו את רות, והוא קידש אותה וברך ברכת חתנים. וכיון שרות היתה מואביה

למעשה מגילת רות

רצה בועזו שיעשה הדבר בפרסום גדול ובנוכחות הסנהדרין, כדי שלא יהיה פקפוק על ההלכה: "עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

(י) וגם את רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום: (יא) ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן יהוה את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתייהם את בית ישראל ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם:

צ"ב למנה נקטו כרחל ולאה ודיגלו על שרה ורבקה (אם המלך בשם הברכת טוב) ועוד הרי שני נשים הם היו וכי מברכים אותו שיהיה לו עוד אשה ותכנס צרתה ולכן עדיף לברך כשרה

אלא החכמה היא כשזה שנים האם כל אחת חושבת על או שאומרת מוטב ששינינו נפסיד העיקר שגם חברתי לא תרוויח וכמו שכתב האורחות צדיקים (שער הקנאה) משלו משל: חומד וקנאי פגע בהם מלך אחד. אמר להם המלך: אחד מהם ישאל דבר ממני וינתן לו, ולחברו בכפלים. הקנאי לא רצה לשאול תחילה, שהיה מתקנא אם יינתן לחברו בכפלים. והחומד היה מתאווה שניהם. דחק החומד את הקנאי לשאול: שאל לנקר לו עין אחת, ולחברו שתיים

צ"ב למנה הקדים את רחל הצעירה ללאה המובגרת

אלא מפני שהיתה עיקרו של בית וגם הם שבאו משבטו של יהודה שנולד מלאה מודים שרחל היא העיקר

צ"ב למנה כתב "הבאה" לשון עבר, והוה ליה למימר 'שתבוא אל ביתך', כי עדיין לא הביאה אל ביתו ?

אלא מבאר רבינו החיד"א בחומות אנך (רות כה) שהכוונה שאתמול באה להישאל על דינה האם מותרת לבוא בקהל או לא

(יב) ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן יהוה לך מן הנערה הזאת: (יג) ויקח בועז את רות ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן יהוה לה הריון ותלד בן:

שמחה מעורבת בעצב

למעשה מגילת רות

לאחר מעמד הנישואין, מברכים אותו הזקנים והעם: "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל" - כשם שרחל ולאה באו מבית של עבודה זרה, ובכל זאת עזבו את גלולי אביהן וזכו לבנות את בית ישראל, כך תזכה אתה עם רות לבנות בית נאמן בישראל.

לקח בועז את רות לאשה, "ויתן ה' לה הריון ותלד בן" - היה כאן סיוע אלוקי מיוחד: עשר שנים שהתה עם מחלון ולא נפקדה, ואילו כאן נישאה לזקן ונפקדה מיד. "ויתן ה' לה הריון" - בזכותה יותר מאשר בזכותו, מכיון שהתאמצה על הדבר יותר.

אולם השמחה התערבה בעצב ובאבל: אותו לילה, שבו כינס בועז את רות אל ביתו, לילו האחרון היה, ולמחרת בבוקר השכימו הכל להלוויתו, כי מת.

טעות גורלית!?

אומרים המפרשים, כי עם פטירתו של בועז, עלה בלב הזקנים והעם החשש הגדול, שמא חס ושלום לא כיוונו הם לאמיתה של תורה, וטעו הם בכך שהתירו את רות המואביה לבוא בקהל ה'. אולי חס ושלום בעטיה של רות נפטר בועז?! ושמא הבן שיוולד פסול הוא מלבוא בקהל ה'?! לכן מכאן ואילך כבר לא מוזכרים הזקנים והעם, לא רצו הם להמשיך לקחת חלק בעניינה של רות.

רק הקב"ה ידע את האמת. בועז - לא היו כתובות לו שנים אלו בספר החיים. ובכל זאת עיכב הקב"ה את פטירתו והותירו בחיים אך ורק כדי שישא את רות, ויעמיד את מלכות ישראל. בזכות רות חי בועז עד יום זה. וברגע שמילא את רצון ה', מיד הלך לעולמו.

רבים אמרו, הלואי שלא יצא וילד מן הנישואין האלה. ואילו הקב"ה היה מצפה לאותו וילד - מתי יצא.

(יד) ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך יהוה אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל: (טו) והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך כי שלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים:

ברכת הנשים

למעשה מגילת רות

כשנולד בן לרות, לא שמחו בו העם והזקנים. רק הנשים והשכנות, מפני רחמנותן הרבה, טיפלו ברך הנולד, ובאו בדברי תנחומים ופיוס אל נעמי. הן אפילו לא מזכירות שזהו בנה של רות, אלא "יולד בן לנעמי" - הן מייחסות אותו לנעמי.

ומכיון שברכו הנשים את הבן - לכך נתן הקב"ה רוח הקודש בפיותיהן, ועשה את דבריהן כדברי תורה, אשר נכתבו בספר מספרי התנ"ך לדורות עולם:

"ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל היום ויקרא שמו בישראל" - למרות שנפטר בעלך, בכל זאת זכית שלא השבית ה' לך גואל, ויהיה הבן כאביו.

"ויקרא שמו בישראל" - תמיד יהיה שמו שגור בפי האנשים, ויצטרכו לו לדין ולעצה.

"ויהיה לך למשיב נפש" - הבן מזכה את אביו ואמו בעולם הבא, בפרט אם עסקו בחינוכו לתורה וליראת שמים. "ולכלכל את שבתך" - פה בעולם הזה.

(טז) ותקח נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי לו לאמנת: (יז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד:

צ"ב לשם מה הוצרך לספר שלקחה אותו בחיקה

אלא מבאר רבינו הבא"ח בספרו אם המלך, על דרך שכתב רבינו מה"ר משה אלשיך ז"ל, שנעשה חלב בדדי נעמי - שהיתה זקנה - והניקתו, וזהו "ותהי לו לאומנת", שהיתה מניקתו חלב מדדיה. וכנזכר בדברי קדשו ז"ל, עיין שם, והנה השתא לפי דברי הרב ז"ל שנעשה נס הפך הטבע, להיות חלב בדדי אשה זקנה אשר אין לה הריון להניק, הנה בזה יבושו שונאי דוד המלך ע"ה שאומרים שחם ושלום זרע רות פסול לבא בקהל, משום "לא יבא עמוני ומואבי" [דברים בג, ד], כי כלל ידוע הוא דהקב"ה לא עביר ניסא לשקרי, ומאחר שנעשה נס גדול כזה בעבור עובר בן רות, שהוא הפך הטבע, ודאי הוא כשר לבא בקהל. וזהו הוכחה עצומה להלכה דקיימא לן [יבמות עו ע"א]: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית. ובזה יובן "ותקח נעמי את הילד וכו' ותהי לו לאומנת", כי השפיע הקדוש ברוך-הוא חלב בדדיה ותהי אומנת אותו. והנה, אז כראות השכנות את הנס הנפלא הזה שנעשה בעבור בנה של רות, אז בזה ידעו שהדין דין אמת, שרות היא מותרת לבא בקהל, ואז זה בנה כאילו הוא נולד לנעמי, שהיא ישראלית גמורה בלי ספק, רוצה לומר, שאין בו הפרש לענין היחס כאילו היה נולד לנעמי. ולזה אמר "ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי", רוצה לומר, תחשבו כאילו נולד

למעשה מגילת רות

זה הבן לנעמי שאין בו ספק וחשש כלל, כי ודאי הדין הוא כהלכה דאפסיקא בבי מדרשא: "עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית", ואם כן, זה הילד הוא כאילו נולד מישראלית גמורה כנעמי שהיתה מגדולי נשי ישראל הצדקניות והמיוחסות, ולכן "ותקראנה שמו עובד", שהוא לשון מעשה כי תרגום "עשה" - "עבד" רוצה לומר, שהקדוש ברוך הוא עשה כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'.

קראו לו הנשים "עובד", וכשגדל ראו כולם כי אכן עובד הוא את ה' בכל לבבו ובכל נפשו. מכאן הסיקו אנשי הדור שאולי בכל זאת עשה בועז מעשה הגון בכך שלקח את רות. דעה זו נתחזקה יותר לאחר שהוליד עובד את בנו ישי, והכל ראו את אישיותו של ישי, שאפילו לחלוחית של חטא לא היתה בו. שהרי היה הוא אחד מארבעה שזכו למות ללא חטא כלל לכל אורך שנות חייהם, ומתו רק בעטיו של נחש [דהיינו בעוון שאכלו אדם הראשון וחווה אשתו מעץ הדעת, בהסתת הנחש, ונתקלל האדם בעונש מיתה]. אז אמרו, רוח ה' דיבר בבוועז ובזקנים, שטיהרו את רות לכוא בקהל ה'.

(יח) ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד את הצרון: (יט) וחצרון הוליד את רם ורם הוליד את עמינדב: (כ) ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה: (כא) ושלמון הוליד את בועז ובוועז הוליד את עובד: (כב) ועבד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד:

מפרץ עד דוד

לסיום המגילה, מובא יחוסו של דוד המלך, החל מפרץ בן יהודה בנו של יעקב אבינו ע"ה. התחיל הכתוב לייחס את דוד דווקא מפרץ, שאף לידתו מיהודה ותמר היתה בצורה לא רגילה כמו נשואי רות ובוועז, להראות לנו כי הקב"ה שומר ומחשב כבר דורות רבים כיצד להוציא את המשיח, מבלי לתת לשטן לקטרג.

"ואלה תולדות פרץ" - אמרו חז"ל: המילה "תולדות" תמיד כתובה במקרא בכתובי חסר: תלדות, תלדת או תולדת. חוץ משני מקראות: "אלה תולדות השמים והארץ" ו"אלה תולדות פרץ". שבשעה שברא הקב"ה את העולם לא היה מלאך המוות בעולם, ובשביל כך הוא מלא (התולדות נשארים חיים וקיימים). וכיון שחטאו אדם וחווה חסר הקב"ה כל תולדות שבמקרא. כיון שגולד פרץ, נעשה תולדות שלו מלא, כיון שהמשיח יעמוד ממנו, ובימיו הקב"ה מבליע את המוות שנאמר, "בלע המות לנצח".

למעשה מגילת רות

מפרץ עלתה ופרצה מלכות בית דוד, וכבר הבטיח הקב"ה שלא תפסק המלכות מזרעו שנאמר (תהלים פרק פט): אז דברת בחזון לחסידך ותאמר שויתי עזר על גבור הרימותי בחור מעם: **מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו**: אשר ידי תכון עמו אף זרועי תאמצנו: לא ישיא אויב בו וכן עולה לא יעננו: וכתותי מפניו צריו ומשנאיו אגוף: ואמונתי וחסדי עמו ובשמי תרום קרנו: ושמתני ביים ירו ובנהרות ימינו: הוא יקראני אבי אתה אלי יצור ישועתי: אף אני בכור אתנהו עלין למלכי ארץ: לעולם אשמר לו חסדי בריתי נאמנת לו: **ושמתני לעד זרעו וכסאו כימי שמים**:

<p>צ"ב אחר שכתב "לעובד" למה האריך וכתב "לשוב מאחרוך". (מוד"ר משה אלשיך ז"ל) 16</p> <p>למה ברכה נעמי את ערפה הרשעה שהיא היתה אחר-כך אמם של שונאי ישראל שהם גלית ואחיו 16</p> <p>שמאל דוחה 17</p> <p>חשיבות המאמץ בעבודת ה' 18</p> <p>לכאורה תיבת "הוא" שפת יתר היא ללא צורך. 18</p> <p>חששה שכל מה שהיא רוצה להיות כי לא רוצה להיות הראשונה שעוזבת אותה אבל באמת אין ברצונה להתגיר 18</p> <p>עוד פירוש של הבא"ח 19</p> <p>רות רצתה להתגיר גם אם אסור לעמוני לבוא לקהל ה' 21</p> <p>לכאורה תיבת "שתיהם" יתור נפיש הוא, והיה די באומרו ויתלכנה עד בואנה בית להם: ... 21</p> <p>פרק ב 23</p> <p>א. למה הוצרך לעשות הפסוק הזה הקדמה לענין רות עם בעונו? 23</p> <p>ב. מה בא להודיע לנו ענין גבורתו? וגם לפי התרגום שתרגם "גבר תקיף באוריותא", מה צורך לנו לדעת דבר זה? 23</p> <p>ג. למה אמר "ממשפחת אלימלך", וכי אלימלך היה ראש ונשיא המשפחה שמייהם המשפחה אליו? 23</p> <p>ד. למה הקדים שם המשפחה לשמו של בעונו הרי היה צריך שיקדים את שם בעונו קודם שייכיר המשפחה, דהוה ליה למימר: איש גיבור חיל שמו בעונו ממשפחת אלימלך? (אם המלך בשם האלשיך) 23</p> <p>לא עוורת זכות אבות אפי' של נחשון בן עמינב שנכנס הראשון לים סוף 24</p>	<p>צ"ב היתור של גם שניהם 8</p> <p>ארך אפיו של ה' שחיהו עשר שנים למחלון וכליון שיהוורו בתשובה 9</p> <p>חשבון נפש וחריזות של נעמי 9</p> <p>צ"ב למה כתוב ויצא ולא כתוב ותלך ועוד מה האריכות מן המקום פשיטא שהלכה מן המקום 9</p> <p>וצ"ב א. למה תחילה אמרה "אשה לבית אישה"? 10</p> <p>ב. לשון "לכנה שובנה" נראה לשון כפול, ... 10</p> <p>ג. אומרו "כי אתך נשוב לעמך" תיבת "אתך" נראית שפת יתר, והוה כגו לומר 'כי נשוב לעמך'. 10</p> <p>ד. מה שאמרה נעמי "למה תלכנה עמי, העוד לי בנים במעי", מזה ראתה כי דברה להם בנאות? הלא הם אמרו לה 'נשוב לעמך', שמדבריהם נראה כי לא בעבור בניה גם לא אליה הם באים אלא הם באים לדת ישראל. (וכבר נתעורר בהם האלשיך, אם המלך) .. 10</p> <p>למה כתב "לשתי כלותיה", מי לא ידע כי שתים הנה? 11</p> <p>כדי שלא נחשוב שמה שערפה לא התגירה כי לא התרחסו אליה יפה 11</p> <p>למה נעמי בקשה לדחות בנותי ידים ולא רצתה שיבואו עמה להתגיר ובפרט שנראה שבואו לשם שמים 12</p> <p>כוחו של דמעות 13</p> <p>החשיבות של כל רגע של התגברות גם אם לבסוף נכשל 14</p> <p>לשונות שיתרו חזר לסורו א"כ מה שבחו הגזול 15</p> <p>צ"ב למה כתוב שובי אחרי יבמתך ולא כתוב שובי יבמתך 15</p>	<p>תוכן עניינים</p> <p>הקדמה 0</p> <p>מגילת רות 2</p> <p>פרק א 2</p> <p>למה נהיה רעב בארץ 2</p> <p>למה נולד דוד מעמו 2</p> <p>כדי שלא יתקנאו החיצונים בלקחת רות ... 2</p> <p>מכל אחד יכול לצאת משהו אפי' מעמון שלא קידמו בלחם ומים ויצא דוד שכולו נתניה ... 3</p> <p>אין הדבר תלוי אלא בי 3</p> <p>אם יש רצון חזק להתעלות - בכל מקום אפשר להצליח! 4</p> <p>צ"ב למה כתוב יחיו שם ולא כתוב ועורו שם? למה נענש אלימלך כי ניתן לו תפקיד להיות מלך והוא ברח מאחריות 4</p> <p>למה האריך לומר "אחת" ו"שנית", לכאן מספיק שיאמר ויקחו להם נשים ערפה ורות (האלשיך והביאו באם המלך) 5</p> <p>למה רק לאחר שמת נשאו נשים 5</p> <p>צ"ב למה לעיל קראם שני בניה ועכשיו קראם שני ילדיה וכי בגלל שהיו נשואים עשר שנים נקראו ילדיה (החיד"א בחומת אנך רות ד) .. 6</p> <p>למה וכה יהודה למלכות? ומה המיוחד בנהו שהודה 6</p> <p>המעלה שלא הצילה באופן שהיה מסתיר את טעותו אלא הודה 6</p> <p>צ"ב מה הקשר שבכותב הוודאה של לאה והכרת טובתה לה' יצא ממנה יהודה שהודה באשמה ולא ברש 7</p> <p>רק בכותב הוודאה של יהודה ניצלו חנניה ומישאל ועוריה 8</p>
--	---	--

למעשה מגילת רות

למה מזו שמקרב את קורוביו עליו הכתוב אומר
 44 או תקראו זה יענה.....

למה עשתה כך ולא שלחה שליח כדרך כל
 45 הארץ שברצונה להתקרב לו.....

לכאורה תיבת "אלי" שפת יתר הוא..... 45

איזה תן לחכם ויחכם עוד יש בדבריה של
 46 נעמי.....

מה השאלה מי את בתי וכי לא ידעה זו רות 47

פרק ד..... 48

צ"ב מה בא ללמדנו בזה במה שפתח הפסוק
 48 "ובועו עלה השער וישב שם" (אם המלך)
 למה קראו "פלוגי אלמוני", ולא קראו בשמו
 48 העיקרי שהיה שמו "טוב" ?

למה לקח עשרה אנשים ולא יותר ? ומה
 שדרשו רבותינו ז"ל בזה [כתובות ז:]: דברכת
 49 נישואין בני עשרה, זה ידוע. (אם המלך) ..

קשה, דהלא עיקר מומטנו של בועו הוא כדי
 לייבם את רות, אם כן למה לא אמר לו זה
 הדבר קודם הכל ? וכן כשלקחה בועו וכו'
 תהיילת השדה, וענין רות - דרך אנב אמר "וגם
 49 את רות" וכו' ?

צ"ב דהוה ליה למימר : זאם לא תנאל' ? .. 50

צ"ב למה הקדים את רחל הצעירה ללאה
 53 המובגרת ..

אלא מפני שהיתה עיקרו של בית וגם הם
 שבאו משבטו של יהודה שגולד מלאה מודים
 53 שרחל היא העיקר ..

צ"ב למה כתב "הבאה" לשון עבר, והוה ליה
 למימר "שתבוא אל ביתך", כי עדיין לא הביאה
 53 אל ביתו ?

צ"ב לישם מה הוצרך לספר שלקחה אותו
 55 בחיקה ..

שגר שמתגייר כוזה תש כיון שקיבל המצוות
 והיא לא תש כוזה שהיא כאן מבוקר עד
 הערב..... 33

צ"ב למה אמר "מנאו הבוקר ועד עתה", ולא
 אמר "מהבוקר ועד עתה" (אם המלך
 ועי"ש)..... 33

צ"ב שהיה צריך לומר "ופה תדבקין עם
 נעוהתי, מאי "וכה" ?"..... 34

צ"ב למה הביא למה רק לחם..... 38

יש להדקק, [ד] תיבת "היום" לכאורה שפת
 יתר הוא,..... 41

יש להדקק, שלמה האריך ולא קיצר ואמר
 ברוך הוא לה' אשר עשה חסד עם החיים'
 וכו', (כ"ב האלשיך)..... 41

צ"ב שתיבות "ותאמר לה נעמי" לכאורה
 מיותרת, כי הלוא גם עד כה נעמי היא
 המדברת, ולמה חזר ואמר "ותאמר לה נעמי"
 42 באמצע דבריה.

פרק ג..... 42

צ"ב למה מעיקרא אמרה ומצאנה מנוחה לשון
 נקבה ואילו עתה אמרה מנוח לשון זכר (אם
 המלך)..... 43

צ"ב א. מה באה לאפוקי במה שאמרה "ויטב
 לך" פשיטא שתנשא למו שייטב לה..... 43

ב. הלא נעמי חמנית היתה והיא יודעת שטוב
 הוא קרוב יותר ולו משפט הגאולה, ואם כן
 למה שלחה אותה מעיקרא אצל בועו ולא
 שלחה אותה אצל טוב..... 43

ג. לכאוי מה שאמרה [פסוק ב:]: "אשר היית
 את נערוהתי" הוא מיותר. 43

יש להדקק, כי תיבת "ועתה" לכאורה שפת
 יתר הוא. 44

גם עתה שאנו עניים הוא מתנהג עימנו
 כקרוב..... 44

למה נעמי לא ביקשה מבונו שהיה גדול הדור
 ועשיר גדול שיעזור לה ומבשרך אל תתעלם
 למה הוצרך לעשות הפסוק הזה הקדמה לענין
 25 רות עם בועו ?

צ"ב שיש כמה תיבות שלכאור מיותרות א.
 תיבת "מואביה" מיותרת, דה נודע מפסוקים
 הקודמים שהיתה מואביה. 25

ב. תיבת "נא" מיותרת..... 25

ג. תיבת "בשדה" מיותרת, דודאי הלקט הוא
 בשדה. 25

למה בועו לא עזר לחם ולמה לא ביקשו ממנו
 רק ליקטו דבר הכרוך בביוון..... 26

למה הלכה רק אחרי הקוצרים..... 27

למה בחרה דווקא את הלקט ולא את פאה
 ושכחה..... 27

יש להבין כפל "תלך ותבוא", והוה ליה למימר
 "ותלך ותלקט"..... 27

כי הלכה רק כדי ללקט ולא כדי להסתכל הנה
 והנה..... 27

צ"ב יתור תיבת לו (אם המלך)..... 28

יש להקשות, דהוה ליה למימר 'ובועו בא מבית
 לחם, ומאי "והנה" ? (אם המלך)..... 28

הכל בהשגחה מה: בדיוק לפני"כ מתה אשתו
 ובדיוק באותו היום מתה אשתו..... 28

צ"ב מה טיבן של ברכות אלו פה (אם
 מלך)..... 28

למה בועו שאל למו הנערה וכי דרכו של בועו
 לשאול באשה ורה?, חס ושלום?..... 28

ראה בה דברי חכמה וצינועות..... 28

צ"ב שלכאור היה צריך לומר 'מי הנערה הזאת'
 ולא "למי"?..... 29

צ"ב מה בא לגנותה בזה הדבר..... 33